

Katri Tarkkala

”EIHÄN TÄMÄ NEITI MIKÄÄN TOIMITTAJA OLE”

Verkkohäirintä ja maalittaminen Iltalehden
Ida Erämaahan ja Ylen Annastiina
Heikkilään kohdistetuissa Twitter-viesteissä

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2024

TIIVISTELMÄ

Katri Tarkkala: "Eihän tämä neiti mikään toimittaja ole": Verkkohäirintä ja maalittaminen
Iltalehden Ida Erämaahan ja Ylen Annastiina Heikkilään kohdistetuissa Twitter-viesteissä
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Journalistiikan tutkinto-ohjelma
Toukokuu 2024

Tässä pro gradu -tutkielmassa pyrin selvittämään, millaista verkkohäirintää ja maalittamista Iltalehden toimittaja Ida Erämaahan sekä Ylen toimittaja Annastiina Heikkilään kohdistettiin kesällä 2023. Tutkielman tarkoitus on myös tarkastella sitä, mikä erottaa maalittamisen muusta verkkohäirinnästä.

Tutkimukseni aineisto koostuu Twitter-viesteistä, joissa kommentoitiin edellä mainittuja toimittajia neljän päivän aikana. Aineistoa on analysoitu laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Analyysissa erottelin häirinnän kolmeen luokkaan: toimittajaan, uutismediaan tai journalismi-instituutioon kohdistuvaan häirintään.

Analyysin perusteella yksilöön kohdistuvassa häirinnässä korostui toimittajan sukupuolen, iän ja ulkonäön kommentointi. Häirintää triggeröivänä tekijänä näyttäytyi erityisesti esiintyminen televisiossa tai videoilla sosiaalisen median kanavissa. Näiden esiintymisten vetäminen osaksi Twitter-keskustelua näyttäytyi myös keskeisenä taktiikkana, jolla maalittamista toteutettiin.

Maalittamista kohdistui toimittajien lisäksi välillisesti myös Yleen mediayhtiönä. Tämä näkyi ennen kaikkea pyrkimyksissä vähentää Ylen rahoitusta. Analyysissani niin toimittajat, uutismediat kuin journalismi-instituutio yleisestikin esitettiin poliittisesti puolueellisina ja valheellista sisältöä tuottavina toimijoina. Tällainen puhe ilmentää toimittajien häirintää poliittisena vaikuttamiskeinona, ja analyysissani se näyttäytyi ennen kaikkea laitaioikeiston kansanedustajien ja kannattajien taktiikkana.

Avainsanat: Maalittaminen, häirintä, verkkohäirintä, hybridi mediaympäristö, sosiaalinen media, journalismin henkilöityminen, vallan vahtikoira, portinvartijuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIELMAN TAUSTA JA TEORIA	4
2.1	Maalittamista vai häirintää?	4
2.1.1	Häirintä ja lehdistönvapaus ajassa ja paikassa	6
2.1.2	Ketä häiritään ja kuka häiritsee?	9
2.1.3	Häirintää laukaisevat aiheet	13
2.2	Vallan jakautuminen journalismin ja poliitikkojen välillä	15
2.3	Hybridi mediaympäristö häirinnän mahdollistajana	16
2.3.1	Toimittajan persoona korostuu verkossa	17
2.3.2	Häirintä poliittisena taktiikkana	19
3	EMPIIRINEN TUTKIMUSASETELMA	22
3.1	Tutkimusmenetelmä	25
4	TUTKIMUSTULOKSET	28
4.1	Toimittajan sukupuolen, iän ja ulkonäön kommentointi	28
4.1.1	Mediassa esiintyminen triggeröivänä tekijänä	32
4.1.2	Valheita ja propagandaa tuottavat toimittelijat	35
4.2	Ylen ja Iltalehden esittäminen aineistossa	39
4.3	Kehnoa, vasemmistolaista ja valheellista journalismia	43
4.4	Maalittamisen tunnistaminen	49
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	54
6	LÄHTEET	58
7	VERKKOLÄHTEET	61

1 JOHDANTO

Heinäkuussa 2023 toimittajien maalittaminen nousi ryminällä otsikoihin ja julkiseen keskusteluun Suomessa, kun toimittaja Ida Erämaa kirjoitti Iltalehdessä (Iltalehti 2.7.2023) julkaistun näkökulmatekstin perussuomalaisten suhteesta mediaan. Erämaa kirjoitti pitävänsä huolestuttavana sitä, että perussuomalaiset haluavat rajoittaa lehdistönvapautta, kun media tuo perussuomalaisten ministereiden äärioikeistolaisia kytköksiä näkyväksi.

Jutun julkaisemisen taustalla oli perussuomalaisten elinkeinoministeri Vilhelm Junnilaan liittynyt kohu kesäkuussa 2023. Se leimahti, kun julkisuudessa tuotiin esille Junnilan väitettyjä yhteyksiä äärioikeistoon sekä tämän laukomia natsi-Saksaan liittyviä vitsejä. Ilmitulleiden tietojen jälkeen eduskunta äänesti Junnilan luottamuksesta. Ja vaikka Junnila sai eduskunnan enemmistön tuen, hän erosi ministerin paikalta vielä myöhemmin samalla viikolla. Samoihin aikoihin mediassa kirjoitettiin myös, että useat muutkin hallituksen ministerit, muun muassa valtiovarainministeri Riikka Purra ja sisäministeri Mari Rantanen olivat viitanneet kirjoituksissaan äärioikeistolaisten tukemaan väestönvaihtoteoriaan, jonka on katsottu lisäävän uhka- ja viholliskuvien muodostumista.

Hyvin nopeasti näkökulmatekstin julkaisemisen jälkeen Erämaa alkoi saada osakseen julkisesti ja yksityisesti arvostelua ja häirintää. Myös useat kansanedusajat osallistuivat Erämaan arvostelemiseen sosiaalisessa mediassa. Näin tekivät ainakin perussuomalaisten kansanedustajat Sebastian Tynkkynen, Wille Rydman, Joakim Vigelius, Onni Rostila sekä kokoomuksen kansanedustaja Tere Sammallahti. Tynkkynen kirjoitti silloisessa Twitterissä, nykyisessä X:ssä, että Erämaa on ”pahimman luokan intersektionaalinen vihervasari, joka tekee myös lifestylea meikki-influensserina”. Suomen nykyinen elinkeinoministeri Wille Rydman puolestaan twiittasi, että ”kilpailu härskeimmän vihervasemmlaisen agendajournalistin asemasta on Suomessa todella kova, mutta jo ensimmäinen kuukausi Iltalehden toimittajana on nostanut tämän Ida Erämaan ehdottomasti kärkisijoista kisaavien joukkoon”.

Erämaata käsittelevät kommentit tulkittiin nopeasti maalittamiseksi ja asiaan ottivat kantaa julkisesti muun muassa Päätoimittajien yhdistys (PTY), Journalistiliitto, Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu, Kansainvälinen lehdistöinstituutti IPI, UN Women Suomi ja yhdysvaltalainen naisjournalisteja tukeva järjestö The Coalition For Women In Journalism (CFWIJ). Journalistiliitto twiittasi, että osa perussuomalaisten ja kokoomuksen poliitikoista maalittaa Iltalehden toimittajaa. Journalistiliiton mukaan kyse oli maalittamisesta, koska toiminta kohdistui yksittäiseen toimittajaan ja tämän persoonaan. Liitto halusi muistuttaa hallituspuolueita siitä, että lehdistönvapaus on demokratian peruskivi ja sitä tulee kunnioittaa. Monet suomalaiset tiedotusvälineet tuomitsivat jyrkästi yksittäiseen toimittajaan kohdistuvan maalittamisen.

Maalittaminen ei ole uusi ilmiö, eikä se kohdistu ainoastaan toimittajiin. Esimerkiksi poliisien, terveydenhuollon ammattilaisten ja tutkijoiden maalittamisesta on puhuttu viime vuosina paljon. Toimittajien maalittaminen nousi vuonna 2023 kuitenkin vahvasti esille julkisessa keskustelussa. Helsingin Sanomien tutkivan journalismin ryhmässä työskentelevä tuottaja Salla Vuorikoski arvioi Journalisti-lehdelle (Journalisti 15.9.2023) syyskuussa, että viime aikoina toimittajien kimppuun hyökkääminen on ollut jollain tapaa järjestäytyneempää kuin aiemmin ja että hyökkäyksiä on tullut myös aivan vallan huipulta.

Erämaa ei olekaan ainoa toimittaja, joka joutui viime kesänä yksilöidyksi somekeskusteluissa. Jonkinlaisen myllytyksen kohteeksi joutumisesta saman kesän aikana Suomessa ovat julkisesti puhuneet ainakin Helsingin Sanomien Paavo Teittinen, Ylen kirjeenvaihtaja Annastiina Heikkilä, Euronewsin toimittaja David MacDougall sekä Helsingin Sanomien kuvajournalisti Ella Kiviniemi. Kyseisten toimittajien kokeman häirinnän taustalta voi löytää yhteisiä piirteitä, nimittäin jokainen heistä joutui häirinnän kohteeksi tuotettuaan sisältöä, joka linkittyi jollain tapaa perussuomalaisiin. Teittinen kirjoitti perussuomalaisten elinkeinoministeri Wille Rydmanin vanhoista rasistisista yksityisviesteistä, Heikkilä ja MacDougall käsittelivät perussuomalaisten Vilhelm Junnilan natsivitsailua ja Kiviniemi valokuvasi perussuomalaisten puoluekokousta.

Herää kysymys, millä tavoin poliittiset päämäärät kytkeytyvät toimittajien maalittamiseen ja näkyvätkö ne myös häirinnässä, jota toimittajat kohtaavat. Entä mistä tarkalleen ottaen puhutaan silloin, kun puhutaan toimittajien maalittamisesta?

Tarkastelen tässä pro gradu -tutkielmassa sitä, millaista maalittamista ja muuta verkkohäirintää Iltalehden toimittaja Ida Erämaahan ja Ylen toimittaja Annastiina Heikkilään kohdistettiin kesällä 2023. Pysin kartoittamaan tutkielmassani, millaisia asioita häirinnässä nousi esille ja millaisia tavoitteita viesteistä on tulkittavissa: pyritäänkö niillä loukkaamaan kyseistä toimittajaa vai kenties hiljentämään koko toimittajakunta? Lisäksi tutkielmani tarkoitus on tehdä rajanvetoa maalittamisen ja muun verkkohäirinnän välille.

Tutkielmani etenee johdannosta seuraavaksi tutkimuksen teoreettista viitekehystä käsittelevään lukuun, jossa kuvaan aiheeni kannalta keskeisiä käsitteitä ja ilmiöitä sekä niistä aiemmin tehtyä tutkimusta. Kolmannessa luvussa esittelen empiirisen tutkimusasetelman, joka rakentuu muotoilemistani tutkimuskysymyksistä, empiirisestä tutkimusaineistosta ja sen analysoinnissa käyttämästä tutkimusmenetelmästä.

Neljännessä luvussa kuvaan analyysin tuloksia. Kohdistan niissä huomioni siihen, kohdistuuko häirintä yksilöön, uutismediaan vai journalismi-instituutioon. Tämän jälkeen tarkastelen analyysissäni sitä, miten maalittaminen on erotettavissa aineistossani muusta verkkohäirinnästä. Tutkielmani viimeisessä luvussa teen yhteenvedon analyysini tuloksista ja pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Suhteutan tuloksiani myös aiempaan tutkimukseen aiheesta ja arvioin tutkimusprosessini onnistumista. Lopuksi pyrin tarjoamaan ehdotuksia jatkotutkimusta varten.

2 TUTKIELMAN TAUSTA JA TEORIA

Koska tutkielmassani tarkastellaan toimittajiin kohdistuvaa maalittamista ja muuta verkkohäirintää, määrittelen aluksi nämä kaksi käsitettä ja tarkastelen niiden välisiä eroja. Tämän jälkeen käsittelen toimittajiin kohdistuvaa häirintää ilmiönä: miten se on näytetty tutkimuksissa eri aikoina ja kuinka se kytkeytyy lehdistönvapauteen? Tarkastelen myös, ketkä toimittajat joutuvat tavallisimmin häirinnän kohteeksi ja mikä sen aiheuttaa. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan journalismin ja politiikan välisiä valtasuhteita. Lopuksi käsittelen hybridiä mediaympäristöä ja sitä, miten journalismin ja toimittajien siirtyminen verkkoon on yhteydessä toimittajien häirintään sekä miten toimittajien häirintä verkossa on tulkittavissa poliittiseksi taktiikaksi.

2.1 Maalittamista vai häirintää?

Toimittajiin kohdistuvasta vihamielisestä käyttäytymisestä puhutaan journalismin tutkimuksissa monin eri termein. Yksi tutkimuksissa vakiintuneista termeistä on häirintä, jolla ei silläkään ole täysin selkeää määritelmää. Journalismin tutkimuksessa häirinnän käsitteellä on kuvattu monenlaista painostavaa, loukkaavaa ja/tai uhkaavaa toimintaa, jota ilmenee sekä työyhteisön sisä- että ulkopuolella. Suomessa journalismin kontekstissa termiä on käytetty monesti lähes synonyyminä verkkovihalle ja vihapuheelle ja siitä on puhuttu erityisesti verkkoympäristössä tapahtuvan trollaamisen ja maalittamisen yhteydessä (Hiltunen, Suuronen ja Pöyhtäri 2022, 47). Käsitän tutkielmassani häirinnän Kaitlin Millerin määritelmää (2023a, 1233) hyödyntäen ”ei-toivotuksi, loukkaavaksi käytökseksi”, joka kattaa sekä fyysisen että verbaalisen häirinnän ja voi olla luonteeltaan seksuaalista tai ei-seksuaalista.

Pyrin tekemään tässä työssä rajanvetoa sille, millainen häirintä on tulkittavissa maalittamiseksi. Häirintää voidaankin pitää eräänlaisena sateenvarjokäsitteenä, jonka alle maalittaminen kuuluu. Myöskään maalittamiselle ei ole yhtä hyväksyttyä määritelmää, ja sen lisäksi termi on nykyisessä käytössään varsin uusi. Kotimaisten kielten keskus lisäsi termin vuonna 2019 uusien sanojen sanapöytäkirjan listalleen, ja sen mukaan käsitteellä voidaan tarkoittaa jonkun asettamista maalitauluksi

vahingoittamistarkoituksessa, varsinkin sosiaalisessa mediassa. Sana on lähtöisin sotilaskielestä, jossa se tarkoittaa mahdollisten sotatoimien kohteiden kartoittamista (Kotimaisten kielten keskus 2019).

Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa ilmiötä on kuvattu esimerkiksi toimittajiin kohdistuvana vihapuheena, trollaamisena ja hyökkäämisenä (targeting). Ilmiöön on liitetty myös niin sanottu doksaus (englanniksi doxing tai doxxing), jonka Silvio Waisbord (2022, 985) määrittelee ”yksityisen tiedon ilkeäksi julkaisemiseksi”. Doksauksella voidaan tarkoittaa myös tilannetta, jossa esimerkiksi toimittaja tai yleisö paljastaa poliittisesta vallankäyttäjistä tietoja epäkohtien esiin tuomiseksi. Doksausta voidaan siis käyttää myös tilanteissa, jossa tavoitteena ei ole tehdä ilkeää. Mikäli doksausta tapahtuu maalittamisen yhteydessä, voi sen tulkita ilkeäksi, sillä maalittamista tehdään vahingoittamistarkoituksessa.

Myös valtioneuvoston (2020) selvityksessä maalittamisen määritelmässä esiintyy maininta yksityiselämää koskevien tietojen levittämisestä. Mika Illman määrittelee selvityksessä, että maalittaminen on ”yleensä tietoverkossa tapahtuvaa järjestelmällistä toimintaa, jossa kohdetta uhataan tai loukataan esimerkiksi levittämällä hänen yksityiselämänsä kuuluvia tietoja tai esittämällä hänestä perättömiä tai muuten halventavia tietoja.” Toiminnalla pyritään vaientamaan kohde tai muuten vaikuttamaan hänen toimintaansa. Pelko maalittamiseksi joutumisesta puolestaan vaikuttaa siihen, mitä puheenaiheita julkisuudessa käsitellään ja miten. (Illman 2020, 5.)

Sisäministeriön verkkosivuilla maalittaminen puolestaan määritellään seuraavanlaisesti: ”Maalittaminen on ilmiö, jossa yksi tai useampi toimija kehottaa ja yllyttää suurta joukkoa hyökkäämään yhden ihmisen kimppuun eri tavoin, esimerkiksi lähettämällä viha- viestejä sähköpostilla tai sosiaalisessa mediassa”. Ministeriön sivuilla myös mainitaan, että maalittaminen voi ilmetä esimerkiksi suorana tai epäsuorana uhkailuna sekä yksityiselämän tietojen kaivamisena ja niiden vääristelemisenä. Vaikka maalittaminen kohdistuu usein yksittäiseen ihmiseen, sillä voidaan sisäministeriön mukaan pyrkiä vaikuttamaan koko organisaation toimintaan tai päätöksentekoon. (Sisäministeriö.)

Edellä mainittuja määritelmiä yhdistelemällä ymmärrän maalittamisen työssäni julkisesti tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa kohde asetetaan maalitauluksi uhkaamalla, mustamaalaamalla tai levittämällä hänestä yksityisiä, perättömiä tai muutoin loukkaavia tietoja ja jonka tarkoituksena on vaientaa kohde tai muuten vaikuttaa hänen toimintaansa. Tyypillisesti kyse on siitä, että henkilöstä levitetään järjestelmällisesti digitaalisilla alustoilla loukkaavaa tietoa. Näin ollen maalittamisen voidaan päätellä olevan ilmiö, joka olisi vähintäänkin voimistunut verkkoon siirtymisen myötä.

Häirintää ja maalittamista tehdään vahingoittamistarkoituksessa. Waisbordin mukaan maalitus onkin seurauksiltaan erityisen vahingollinen verkkohäirinnän muoto (2022, 985). Maalittamisessa kohde asetetaan maalitauluksi ja tarkoituksena on saada muita ihmisiä hyökkäämään kohteen kimppuun. Häirintä sen sijaan voi tapahtua yksityisesti esimerkiksi sähköpostitse, kirjeitse tai vaikka kadulla kasvotusten.

Käytän työssäni teoreettisen viitekehyksen tukena tutkimuskirjallisuutta, joissa häirinnästä puhutaan usein eri termein. Tutkimuksissa käytettyjä termejä ovat esimerkiksi trollaaminen, verkkohyökkäykset, väkivalta ja ulkoinen vaikuttaminen. Kaikki nämä ovat nähdäkseni eräänlaisia häirinnän muotoja, minkä vuoksi niitä käsittelevä tutkimus valottaa häirintää ilmiönä.

Seuraavassa luvussa avaan sitä, kuinka toimittajien kokemaa häirintää on tutkittu menneinä vuosina ja kuinka häirintä on tutkimusten mukaan lisääntynyt viime vuosina. Samalla avaan lehdistönvapauden kehityskulkua, joka liittyy nähdäkseni olennaisesti häirinnän kehitykseen.

2.1.1 Häirintä ja lehdistönvapaus ajassa ja paikassa

Toimittajien tiedetään kohdanneen työssään häirintää jo useiden vuosikymmenien ajan (Miller 2023b, 194), joten mistään uudesta ilmiöstä ei ole kyse. Ilmiön voi kuitenkin nähdä voimistuneen, sillä tutkijoiden mukaan toimittajiin kohdistunut häirintä on kasvanut parin viime vuosikymmenen aikana.

Kaitlin Millerin mukaan kansainvälinen uutisturvallisuusinstituutti INSI on havainnut tutkimuksessaan vuonna 2015, että edeltäneen vuosikymmenen aikana uutistoimitukseen kohdistuvan väkivallan määrä oli kasvanut. Ympäri maailmaa tutkimukseen osallistuneista toimittajista peräti 86 prosenttia toimittajista koki, että sosiaalinen media lisää toimittajien uhkaa joutua väkivallan kohteeksi. (Miller 2023b, 194).¹

Myös Marilyn Clark ja Anna Grech kirjoittivat vuonna 2017, että viime vuosikymmenellä toimittajiin oli kohdistunut merkittävästi aiempaa enemmän erilaisia väkivallan muotoja, kuten fyysistä väkivaltaa, uhkailua ja verkkokiusaamista. Tutkiessaan toimittajien kokemaa häirintää kolmen vuoden ajalta Euroopan neuvoston jäsenvaltioissa ja Valko-Venäjällä Clark ja Grech havaitsivat, että yleisimmin koettu häirinnän muoto oli psykologinen väkivalta, jota oli kokenut 69 prosenttia tutkimukseen osallistuneista toimittajista. Toiseksi yleisin oli verkkokiusaaminen, jota oli kokenut yli puolet vastaajista (Clark ja Grech 2017, 9, 61.)

Toimittajien kokeman häirinnän lisääntymisen rinnalla myös aiheesta tehty tutkimus on laajentunut. Etenkin naistoimittajien kokemaa seksuaalista häirintää uutistoimituksissa on alettu tutkia systemaattisemmin 1990-luvun puolivälistä lähtien (Miller 2023a, 1235). Sittemmin on siirrytty tarkastelemaan sitä, millaista ulkopuolelta tulevaa häirintää toimittajat kohtaavat (Miller 2023b, 194). Ulkopuolelta tulevasta häirinnästä onkin tehty paljon tutkimusta aivan viime vuosina. Perinteisesti toimittajien häirintää käsittelevä tutkimus on keskittynyt autoritaarisiin ja osittain autoritaarisiin valtioihin, joissa häirintä on voimakkaampaa ja näkyvämpää. Vastaavasti länsimaisissa demokratioissa tällaista tutkimusta on tehty suhteellisesti vähemmän. (Löfgren Nilsson ja Örnebring 2016, 880.)

Suomessa toimittajien kohtaamaa häirintää on tutkinut viime vuosina erityisesti Ilmari Hiltunen. Hiltusen ja kumppaneiden tutkimukset osoittavat, että valtaosa suomalaisista

¹ En löytänyt alkuperäistä INSI:n tutkimusta, minkä vuoksi lainaan tutkimustuloksia Millerin artikkelin pohjalta.

toimittajista kokee painostusta ja uhkailua harvoin tai satunnaisesti ja että vain suhteellisen pieni joukko kokee näitä häirinnän muotoja usein. Suurin osa toimittajiin kohdistuvasta painostuksesta ja uhkailusta näyttäisi kohdistuvan yksittäiseen tapaukseen: juttuun tai uutistapahtumaan. Tosin, toisinaan yksittäinen toimittaja saattaa joutua säännöllisen ja toistuvan häirinnän kohteeksi. (Hiltunen, Suuronen ja Pöyhtäri 2022, 53; Hiltunen 2022.)

Toimittajien kokeman häirinnän kehityksessä voidaan nähdä yhteneväisyyksiä lehdistönvapauskehityksen kanssa. Lehdistönvapauden tasoa koskevat mittaukset osoittavat, että lehdistönvapauden kaventuminen on herättänyt 2010-luvulta asti aivan uudella tavalla huolta erityisesti demokraattisissa valtioissa. Tämä ilmenee muun muassa Toimittajat ilman rajoja -järjestön (RSF) vuosittain julkaisemasta lehdistönvapausindeksistä World Press Freedom Index. Sen mukaan lehdistönvapauden kehitys osoitti vuonna 2023 alaspäin. Mittauksen kohteena olevista 180 maasta noin 70 prosentissa lehdistönvapauden tila arvioitiin ”erittäin haastavaksi”, ”vaikeaksi” tai ”ongelmalliseksi”. Ainoastaan kolmanneksessa maailman maista sananvapauden tilaa pidettiin hyvänä tai tyydyttävänä.

Suomi kuuluu yhä korkean lehdistönvapauden kärkimaihin. Vuonna 2022 Suomen sijoitus tosin putosi toiselta sijalta viidenneksi. Vuotta myöhemmin Suomi sijoittui toimittajien turvallisuutta koskevassa vertailussa sijalle 23, kun edellisvuonna Suomi oli vielä sijalla kymmenen. Toimittajat ilman rajoja ry:n puheenjohtaja Yrsa Grüne-Luoman mukaan Suomen sijan tipahtaminen vertailussa johtui osittain Helsingin Sanomien toimittajille langetetuista tuomioista ns. Viestikoekeskus-jutussa (Toimittajat ilman rajoja 3.5.2023).

Huomionarvoista on, että maailman mittakaavalla tuloksissa näkyy selkeä notkahdus vuoden 2014 jälkeen. Kun vuonna 2014 lehdistönvapauden tila oli 25 valtiossa vielä tasolla ”hyvä”, vuonna 2017 tuon tason saavutti enää 16 maata. Vuoden 2017 tulosten analyysissä puhutaankin lehdistönvapauden romahtamisesta, totuudenjälkeisestä ajasta ja propagandan lisääntymisestä – etenkin demokraattisissa valtioissa. Vuosi 2017 voidaankin nähdä jonkinlaisena käännekohtana, sillä aiempina vuosina huoli oli

kohdistunut pääasiassa ei-demokraattisten valtioiden lehdistönvapauteen ja valtioiden viranomaisten pyrkimyksiin rajoittaa sitä. Viime vuosien tutkimuksissa uudelleenlaiksi huolenaiheiksi ovat nousseet polarisaatio, valeutiset ja disinformaation lisääntyminen. Sosiaalisen median ja verkkoalustojen vaikutuksesta lehdistönvapauden heikentäjänä on puhuttu vuoden 2018 tuloksista alkaen, mutta aivan viime vuosina nämä äänenpai-not ovat vahvistuneet entisestään.

Toimittajien turvallisuuden ja lehdistönvapauden kehitykset näyttäisivät siis kulkevan samaan suuntaan ja molemmissa käännekohta näyttää tapahtuneen 2010-luvulla. Lehdistönvapaus on kuitenkin erotettava häirinnästä, koska kyseessä on paljon laajempi käsite. Siihen sisältyy myös esimerkiksi journalismin läpinäkyvyys ja moniarvoisuus. Ilmiöt ovat osittain itsenäisiä, eikä niiden kehitys välttämättä kulje käsi kädessä. Muutokset näyttävät tapahtuneen kuitenkin osittain samoihin aikoihin ja nyt elämme ajassa, jossa molemmat heikkenevät. Toimittajien kokema häirintä on siten yksi vakavimmista lehdistönvapauden kohdistuvista uhkista (Clark ja Grech 2017, 64).

2.1.2 Ketä häiritään ja kuka häiritsee?

Aiemmista tutkimuksista on tehty kaksi havaintoa siitä, ketkä toimittajat joutuvat häirinnän kohteeksi. Ensimmäiseksi on huomattu, että häirintää kokevat erityisesti naiset ja erilaisiin vähemmistöihin, kuten seksuaalisiin, uskonnollisiin ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvat toimittajat (Waisbord, 2020). Toiseksi on päätelty, että laajempi näkyvyys niin mediatalojen julkaisualustoilla kuin myös esimerkiksi sosiaalisessa mediassa lisää toimittajan riskiä joutua häirityksi (Löfgren Nilsson ja Örnebring 2016). Lea Stahel on puhunut toimittajien saamasta laajasta näkyvyydestä julkkispääomana (englanniksi *celebrity capital*), joka vetää puoleensa yleisön huomiota niin hyvässä kuin pahassakin (2023, 411).

Lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että naiset kokevat miehiä enemmän häirintää verkossa (Miller 2023b; Chen ym. 2020; Wotanis ja McMillan 2014). Gina Chen työryhmineen havaitsi, että naistoimittajista muita enemmän verkkohäirintää kokevat televisioimittajat (Chen ym. 2020). Tätä havainto tukee Stahelin näkemystä siitä, että

televisioimittajilla on audiovisuaalisen esitysmuodon vuoksi muita toimittajia enemmän julkkispääomaa, mikä lisää todennäköisyyttä sille, että heihin kohdistuu häirintää (Stahel 2023, 415).

Tutkimuksissa on myös havaittu, että naistoimittajien kokema häirintä on luonteeltaan erilaista kuin miestoimittajien kokema häirintä. Naistoimittajien häirintä on usein naisvihamielistä ja siinä vihjataan monesti seksuaalisen väkivallan mahdollisuuteen (Chen ym. 2020; Löfgren Nilsson ja Örnebring 2016). Miestoimittajat sen sijaan joutuvat naisia todennäköisemmin esimerkiksi voimakeinoin uhatuiksi ja fyysisen väkivallan uhreiksi (Clark ja Grech 2017, 13). Suomessa Ylen toimittajiin kohdistuvaa sanallista painostusta ja uhkailua tutkiessaan Ilmari Hiltunen ja Alekski Suuronen havaitsivat, että myös Suomessa naistoimittajien häirintä on sukupuolittunutta, mutta että häirintä ei silti ole vain naistoimittajiin vaan koko toimittajakuntaan kohdistuva ongelma (2019, 80–81).

Tutkimuskirjallisuudessa huomio kiinnittyy tänä päivänä aiempaa enemmän siihen, kuinka kuka tahansa sukupuolesta riippumatta voi joutua häirinnän kohteeksi (Westlund, Krøvel ja Skare Orgeret 2022, 1814). Joidenkin tutkimusten mukaan toimittajan sukupuoli ei vaikuttaisi merkittävästi siihen, ketkä toimittajat kokevat häirintää. On jopa esitetty, että miehet kokisivat häirintää naisia enemmän.

Ruotsissa tulokset ovat olleet tämän suuntaisia. Monica Löfgren Nilssonin ja Henrik Örnebringin (2016) tutkimuksessa mies- ja naistoimittajien kokeman uhkailun määrän välillä ei näkynyt merkittäviä eroja. Sen sijaan miestoimittajat vastaanottivat tutkimuksen mukaan jopa naistoimittajia enemmän loukkaavia kommentteja. Miestoimittajista 80 prosenttia oli saanut loukkaavia kommentteja, kun taas naisvastaajien kohdalla vastaava luku oli 72 prosenttia. (Löfgren Nilsson ja Örnebring 2016, 884.)

Entä mitä tiedetään toimittajan näkyvyyden ja häirinnän välisestä yhteydestä? Suomessa häirintää kokevat eniten valtakunnallisissa ja alueellisissa sanomalehdissä työskentelevät ja vähiten aikakauslehdissä ja freelancereina työskentelevät toimittajat ja tätä jakoa selittää ainakin osittain lehden yhteiskunnallinen asema ja näkyvyys (Hiltunen ja Suuronen 2020, 782–794). Ruotsissa häirintää kokivat vähiten aikakauslehdissä ja

freelancerina työskentelevät toimittajat (Löfgren Nilsson ja Örnebring 2016, 884). Eniten häirintää kohtasivat iltapäivälehdissä työskentelevät toimittajat sekä kolumnistit ja vieraskynätekstien kirjoittajat, joiden vakiopalstoilla on usein kuva kirjoittajasta. Tässäkin tutkimustulokset viestivät siitä, että korkea profiili ja laaja näkyvyys lisäävät toimittajan riskiä joutua häirinnän kohteeksi. (emt., 884.)

Lehdistöön kohdistuvaa häirintää on jaoteltu tutkimuksissa eri tyypeihin myös sen perusteella, millaista häirintä on luonteeltaan. Nähdäkseni jaottelut antavat jonkinlaista käsitystä myös siitä, millä perusteella häirintää toteutetaan, eli mikä on häirinnän syy tai kohde.

Lea Stahel (2023) on erotellut kolme vihamielisyyden tyyppiä. Ensimmäisessä niistä toimittajan identiteettiä väheksytään sen perusteella, mihin ryhmään hän kuuluu. Tällainen häirintä voi siis perustua esimerkiksi toimittajan sukupuoleen, seksuaaliseen suuntautumiseen tai etniseen taustaan. Toisessa vihamielisyyden tyyppissä epäillään toimittajan ammatillisia kykyjä. Kolmanneksi vihamielisyyden tyyppiä Stahel on määritellyt vakavan häirinnän. Tällaiseksi on luokiteltavissa esimerkiksi uhkauksia sisältävät viestit sekä rikollisten lähettämät viestit. (Stahel 2023, 412.)

Laajempaan tyypittelyyn on päätyneet John Nerone, joka erottaa toisistaan neljä erilaista toimittajiin kohdistuvaa väkivallan muotoa: yksilöiden välisen, aatteisiin kohdistuvan, ryhmiin kohdistuvan ja instituutioon kohdistuvan väkivallan. Yksilöiden välinen väkivalta viittaa esimerkiksi toimittajan ja lukijan välisiin kiistoihin. Aatteisiin kohdistuvaa väkivaltaa taas kohdistetaan lehdistöön tietyn poliittisin perustein. Ryhmiin kohdistuvassa väkivallassa hyökkäyksen syy voi olla muu kuin ideologinen, kuten vihamielisyys jotakin etnistä ryhmää kohtaan. Instituutioon kohdistuva väkivalta kohdistuu koko journalistiseen mediaan yhteiskunnallisena instituutiona. Löfgren Nilsson ja Örnebring hyödyntävät omassa tutkimuksessaan Neronen luokittelua, mutta he soveltavat sitä yleisemmin

toimittajiin kohdistuvaan häirintään, ei siis pelkästään heihin kohdistuvaan väkivaltaan. (Löfgren Nilsson ja Örnebring 2016, 882.)²

Perusteluja häirinnälle avataan myös Valtioneuvoston selvityksessä (Saresma ym. 2022), jossa on tutkittu yleisesti verkkovihaa, ei siis vain toimittajiin kohdistuvaa häirintää. Selvityksessä tyypitellään vihapuhujat kolmeen tyyppiin: ideologisesti motivoituneisiin, affektiivisesti motivoituneisiin ja performatiivisesti motivoituneisiin vihapuhujiin. Ideologisesti motivoituneille toimijoille vihapuhe näyttäisi olevan ensisijaisesti poliittista toimintaa, jolla ajetaan omia yhteiskunnallisia tavoitteita. Tällaisessa vihapuheessa yleensä hyödynnetään olemassa olevia yhteiskunnallisia jännitteitä ja ennakkoluuloja.

Affektiivisesti eli tunteenomaisesti motivoitunut vihapuhe kumpuaa henkilökohtaisista motiiveista ja se ei ole yleensä suunniteltua tai harkittua. Usein ideologisesti motivoituneet vihapuhujat käyttävätkin affektiivisesti motivoituneiden vihapuhujien kiivastumista hyväkseen ja yrittävät saada nämä levittämään vahingollisia viestejä eteenpäin. Tällaisia voivat olla esimerkiksi salaliittoteoriat.

Performatiivinen vihapuhe ei usein edusta viestijöiden todellisia arvoja tai ajatuksia, vaan voi syntyä esimerkiksi halusta provosoida muita tai kärjistää keskustelua. Erityisesti verkon anonyymi viestintä mahdollistaa usein tällaisen viestinnän. Selvityksessä havaittiin, että eri vihapuhujien toimintaa laukaisevia tekijöitä ovat kokemus heikko-osaisuudesta ja uhatuksi tulemisesta sekä pyrkimys voimaantumiseen ja erottautumiseen. (Saresma ym. 2022, 85–96.)

Saresman ym. esittelemistä vihapuhujan tyypeistä kenties ideologisesti motivoitunut vihapuhuja kuvastaa parhaiten toimittajaan kohdistuvaa häirintää ja maalittamista, koska molemmissa toiminnan taustalla on tunnistettu poliittisia vaikuttamispyrkimyksiä. Tulkiten maalittamisen häirinnän muodoksi, jossa poliittiset vaikuttamispyrkimykset

² Alkuperäinen teos ei ollut saatavilla, minkä vuoksi johdan kuvaukseni Neronen tekemästä luokittelusta Löfgren Nilssonilta ja Örnebringiltä.

voivat korostua, koska toiminnan tarkoituksena ja yllyttää myös muita hyökkäämään kohteen kimppuun. Maalittamisesta voi nähdäkseni seurata häirintää, johon myös esimerkiksi affektiivisesti motivoituneet vihapuhujat osallistuvat tunnepäissään ilman, että heillä olisi sen suurempia poliittisia motiiveja toimintansa taustalla.

2.1.3 Häirintää laukaisevat aiheet

Häirinnän syitä voi lähteä myös hakemaan aiheista, joista toimittajat työssään raportoivat – etenkin, kun suurin osa häirinnästä näyttäisi kohdistuvan toimittajaan yksittäisen jutun tai uutistapahtuman perusteella (Hiltunen, Suuronen ja Pöyhtäri 2022, 53). Seuraavaksi tarkastelen sitä, millaiset aiheet laukaisevat usein häirintää.

Useissa tutkimuksissa on todettu, että toimittajien häirintä liittyy erityisesti politiikkaan (Hiltunen, Suuronen ja Pöyhtäri 2022; Chen ym. 2020; Stahel 2023, Salminen 2020; Waisbord 2020). Tätä voi selittää osin se, että politiikasta raportoivat toimittajat saavat yhteiskunnassa usein erityisen paljon näkyvyyttä ja siten myös paljon julkkispääomaa, mikä asettaa heidät alttiiksi häirinnälle (Stahel 2023, 415–416). Poliittikka on myös luonteeltaan kiistelevää ja mielipiteitä jakavaa, mikä varmasti voi aiheuttaa sen, että ihmiset hyökkäävät kiivastuksissaan jutun kirjoittanutta toimittajaa kohti. Poliitikasta on asiakymsymyksistä suhteellisen riippumattomia jännitteitä, jotka voivat liittyä hallitus-oppositio-asetelmaan tai joistakin poliitikoista muodostettuihin mielikuviin. Tältä pohjalta poliitikkoa tai tästä kirjoitettavaa toimittajaa voidaan häiritä sen perusteella, että nämä tukevat ”väärää puolta” tai ”väärää politiikkaa”.

Poliittisista aiheista erityisesti maahanmuutto, aserajoitukset, maanpuolustus ja ulkopolitiikka ovat aiheita, joita käsiteltäessä toimittaja joutuu usein vihamielisen verkkokommentoinnin uhriksi. Joni Salminen työryhmineen on tutkinut uutisvideoiden herättämää toksisuutta, eli vihamielistä viestintää, jossa suuri joukko ihmisiä hyökkää ryhmän tai organisaation kimppuun. (Salminen ym. 2020, 1, 4–5.) Tutkimus paljasti, että toksisuutta esiintyi enemmän poliittisissa kuin ei-poliittisissa aiheissa (emt., 16).

Löfgren Nilssonin ja Örnebringin (2016, 886) tutkimuksessa maahanmuutto osoittautui aiheeksi, josta kirjoittaessaan ruotsalaistoimittajat saivat osakseen kaikista eniten

uhkailua ja häirintää. Jutuissa mainittiin usein ruotsidemokraatit, joiden poliittisena päämääränä on maahanmuuton rajoittaminen.

Maahanmuutto ja pakolaisuus nousivat toiseksi yleisimmäksi aiheeksi, joka aiheutti painostusta suomalaistoimittajia kohtaan (Hiltunen, Suuronen ja Pöyhtäri 2022). Suomalaistoimittajille kohdistettuun kyselyyn vastasi syksyllä 2021 yhteensä 505 toimittajaa. Tuloksissa häirinnän lähteinä korostuivat väestöä poliittisesti jakavat kiistakysymykset, kuten vaalit, tasa-arvo, etniset ja kielelliset vähemmistöt, rasismi, ympäristö ja rikokset. Verrattain moni oli kokenut painostusta ja/tai uhkailua käsitellessään populismia tai äärioikeistoa. Avovastauksissa korostui, että populismin ja äärioikeiston käsittely altistaa näitä aatteita kannattavien vihanilmauksille ja uhkailulle (Hiltunen, Suuronen ja Pöyhtäri 2022, 64–65.)

Maahanmuuton rinnalla häirinnän lähteenä ovat korostuneet sukupuoleen liittyvät aiheet, joiden yhteydessä on havaittu merkkejä suoranaisesta naisvihasta eli misogyniasta (Löfgren Nilsson ja Örnebring 2016, 886). Se, että toimittajien häirintä on yhteydessä sekä maahanmuuttoon että feminismiin liittyviin juttuihin, korostaa sitä, että perinteisesti juuri naiset ja vähemmistöihin kuuluvat ovat joutuneet yhteiskunnassa hiljennetyiksi. Kun näiden ryhmien vaatimuksia on tuotu kuuluviin journalismissa, se on usein johtanut toimittajiin kohdistuviin hyökkäyksiin (Waisbord 2020, 1032).

Huomionarvoista on myös se, että naistoimittajat näyttäisivät kokevan häirintää osittain eri aiheista kuin miehet. Gina Chenin ja kumppaneiden Saksassa, Intiassa, Britanniassa ja Yhdysvalloissa tekemän vertailevan tutkimuksen mukaan naiset joutuvat häirinnän kohteiksi kirjoittaessaan etenkin yhteiskunnassa miehisiksi miellettyistä aiheista, kuten autoista. Muita naistoimittajien häirintää laukaisevia aiheita olivat esimerkiksi feminismi, maahanmuutto ja etnisyys (Chen ym. 2020, 884–885.), eli pitkälti samat aiheet kuin tutkimuksissa, joissa toimittajien häirintää tarkastellaan sukupuolesta riippumatta.

Seuraavassa luvussa siirryn käsittelemään sitä, miten journalismi on muotoutunut nykyisen kaltaiseksi instituutioksi ja irtautunut puoluepolitiikasta aiempina

vuosikymmeninä. Journalismi on muuttunut kriittisemmäksi politiikkaa kohtaan ja on siten kenties tarjonnut tahtomattaan aineksia toimittajien häirinnälle.

2.2 Vallan jakautuminen journalismin ja poliitikkojen välillä

Nykyään tuntuu olevan monelle selvää, että journalismi on politiikasta erillinen kenttä ja sen tehtäviin kuuluu valvoa poliittisia päätöksentekijöitä ja suhtautua päättäjiin kriittisellä otteella. Aina näin ei ole ollut Suomessa. Vielä 1960-luvulla journalismi oli ikään kuin poliittisen kentän tekninen jatke, joka toisti politiikan hallitsemaa agenda ja retoriikkaa enemmän tai vähemmän sellaisenaan. Tämä asetelma säilyi pitkälti 2000-luvulle asti (Välvirronen ja Kunelius 2009, 243). Journalismin toiminta poliittisen eliitin näyttämönä johti siihen, että julkinen keskustelu oli usein yksimielistä, varovaista ja hillittyä. Tällainen journalismi esitti politiikkaa pikemminkin ”yhteisten asioiden hoitamisena” kuin alustana erilaisille näkökulmille ja mielipiteille (Lounasmeri 2017, 1315).

Sanomalehdistö alkoi eriytyä puoluepolitiikasta jo 1900-luvun jälkipuoliskolla, mutta toimittajien ja poliitikkojen välinen suhde kiristyi kunnolla vasta 1990-luvun puolivälin jälkeen, kun politiikasta alkoi tulla aiempaa mediavälitteisempää (Välvirronen ja Kunelius 2009, 225, 243–244). Tämä antoi journalismille valtaa määrätä, mitä asioita julkisuudessa käsitellään ja se myös pakotti poliitikot ilmaisemaan itseään tavalla, joka sopii journalistiselle kentälle (emt., 226, 245).

2000-luvulla politiikan medioituminen on jatkunut ja sen myötä journalismi on ottanut askeleita etäännyttääkseen itseään kauemmaksi poliittisesta vallasta. Samalla poliittinen julkisuus on muuttunut monimuotoisemmaksi ja siitä on tullut arvaamattomampaa. Lotta Lounasmeri luonnehtii 2010-luvun vallinnutta tilannetta kiistelyn aikakaudeksi (Lounasmeri 2017, 1315–1316.)

Oli journalismi sitten kuinka kriittistä tai itsenäistä tahansa, nämä ideaalit liittyvät keskeisesti toimittajan rooleihin *portinvartijana* ja *vallan vahtikoirana*. Vallan vahtikoiran ominaisuudessa toimittajien odotetaan arvostelevan yhteiskunnallisia epäkohtia ja valvovan yhteiskunnallista vallankäyttöä (Heinonen 1995, 145). Portinvartijana toimittajien tehtävä on valikoida, mitä asioita he tuovat julkisuuteen (Ikäheimo ja Vahti 2021, 17).

Mediajärjestelmän muutoksen myötä journalismin roolit portinvartijana ja vallan vahtikoirana näyttävät olevan, elleivät varsinaisesti uhattuina, niin vähintäänkin muutoksessa. Digitaaliset viestintävälineet ovat muokanneet paitsi perinteisen median asemaa, myös poliittista keskusteluympäristöä perustavanlaatuisella tavalla ainakin läntisissä demokratioissa (Chadwick 2017, 3–5). Uudet kanavat ovat muun muassa tarjonneet poliittiselle eliitille keinon välttää toimittajien seula, ja sitä kautta vaikuttaa suoraan yleisöön ja hallita poliittisen informaation virtaa (Chadwick 2017, 2013). Samalla digitaalisten alustojen myötä sisältöjen laadun ja merkittävyyden arvioiminen on siirtynyt yhä enemmän vastaanottajan harteille, mikä on myös mahdollistanut aiempaa enemmän häirinnän ja esimerkiksi misinformaation ja disinformaation levittämisen (Ikäheimo ja Vahti 2021, 17). Hybridissä mediajärjestelmässä häiriköivät voivat käyttää hyväkseen ihmisten luottamusta vanhaan järjestelmään ja samalla murentaa luottamusta kaikkea tietoa, myös journalismia, kohtaan (emt., 17–18).

Seuraavassa luvussa siirryn käsittelemään, miten mediaympäristön muutos on lisännyt toimittajien näkyvyyttä ja kuinka digitaalisilla alustoilla toimiminen lisää toimittajien riskiä joutua häirinnän kohteeksi.

2.3 Hybridi mediaympäristö häirinnän mahdollistajana

Journalismin tutkimuksessa nykyistä mediaympäristöä kuvataan hybridiksi (Chadwick 2017). Tämä tarkoittaa sitä, että uudet ja vanhat median eri muodot ovat lainanneet toisiltaan piirteitä ja limittyvät keskenään (emt., 28). Hybridissä mediaympäristössä perinteiset mediat, kuten radio, televisio ja sanomalehdet sekoittuvat sosiaalisen median alustojen ja muiden sisällöntuottajien kanssa.

Paperisella medialla on hybridissä mediajärjestelmässä yhä keskeinen rooli tiedonvälittäjänä ja vallan vahtikoirana, minkä lisäksi sosiaalisessa mediassa kommentoidaan juuri perinteisen median nostamia asioita. Tästä huolimatta perinteisen median rooli julkisuuden portinvartijana on kaventunut voimakkaasti. Tämän seurauksena poliittisia kysymyksiä ei enää määritellä vain poliittisen eliitin ja toimittajien välisessä

vuoropuhelussa vaan siihen osallistutaan laajasti myös sosiaalisessa mediassa. (Ikäheimo ja Vahti 2021, 17.)

Hybridi mediamaisema ja eritoten sosiaalinen media on mahdollistanut yleisölle uudella tavalla yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisen. Sosiaalinen media onkin nähtävissä monella tapaa positiivisena kehityskulkuna demokratian kannalta, koska se on lisännyt mediaympäristön moniäänisyyttä ja monimuotoisuutta ja laajentanut keskustelijoiden joukkoa (emt., 15). Tavalliset kansalaiset ovat myös alkaneet käyttää mahdollisuuksiaan esittää journalismikritiikkiä ja oikaista toimittajien tekemiä asiavirheitä (Vehkoo 2012, 4). Osallistumisen vapautuminen ja kommentoinnin lisääntyminen ovat muuttaneet julkisen keskustelun voimasuhteita. Tätä ovat käyttäneet hyväkseen perinteistä eettisistä pelisäännöistä piittaamattomat toimijat, mikä on lisännyt hybridin mediajärjestelmän haavoittuvuutta (emt., 17–18).

2.3.1 Toimittajan persoona korostuu verkossa

Toimittajan työkuva on muuttunut hybridissä mediaympäristössä olennaisesti. Uudet teknologiat ovat muuttaneet journalistisia rutiineja ja luoneet uusia normeja (Chen ym. 2020, 881). Keskeisiksi uusiksi rutiineiksi voidaan lukea esimerkiksi sosiaalisen median, kuten entisen Twitterin eli nykyisen X:n käyttö (Barnard 2014, 191) sekä verkkokommenttien lukeminen ja niihin vastaaminen (Chen ja Pain 2017). Uudet digitaaliset alustat on nähty toimittajille ennen kaikkea otollisena mahdollisuutena mainostaa ja brändätä itseään (Westlund, Krøvel ja Skare Orgeret 2022, 1812). Tämä on osa journalismin *henkilöitymistä*, joka ilmenee esimerkiksi mielipidetekstien yleistymisenä ja siinä, että toimittajat jakavat mediassa omia kokemuksiaan nimellään ja kasvoillaan (Väliverronen ja Kunelius 2009, 230–231).

Journalismi on henkilöitynyt ja muuttunut mielipiteellisemmäksi osin digitaalisista alustoista riippumatta. Esa Reunasan ja Kari Koljosen (2014) mukaan journalismi on henkilöitynyt jo 1990-luvulta lähtien. Persoonan on katsottu merkitsevän erityisesti verkkovälineissä ja televisiossa, mutta myös sanomalehdissä. Kun vielä 1980-luvulla toimittajan nimeä ei yleensä edes mainittu uutisten yhteydessä, toimittajista julkaistaan nykyisin

usein myös kuva. Henkilöitymiseen liittyykin olennaisesti myös tulkitsevuuden vahvistuminen journalismissa, mikä kertoo siitä, että journalismi pyrkii esiintymään riippumattomana muista yhteiskunnallisista instituutioista ja kommentoi aktiivisemmin niiden toimintaa. Tulkitsevuuden lisääntymisen voi nähdä antaneen toimittajille lisää vapauksia ilmaista omia näkemyksiään myös uutisaiheista. Myös journalistipalkintojen jakaminen on lisännyt toimittajien näkyvyyttä. Toimittajan persoonan korostuminen on myös seurausta siitä, että perinteisten viestintävälineiden on täytynyt keksiä uusia tapoja kilpailla yleisön huomiosta sosiaalisen median alustoja vastaan. Henkilöityminen on tulkittu tehokkaaksi keinoksi vahvistaa medioiden yleisösuhdetta. Sen yhtenä pyrkimyksenä on synnyttää toimittajien omien tunteiden ja havaintojen avulla keskustelua. (Reunanen ja Koljonen 2014, 15, 115–125.)

Toimittajien ja näiden mielipiteiden vahvempi näkyminen mediassa sekä pyrkimys julkisen keskustelun herättämiseen ovat tehneet toimittajista otollisia kohteita häirinnälle. Digitaalinen toimintaympäristö on tehnyt toimittajien tunnistamisesta, häirinnästä ja uhkailusta aiempaa helpompaa ja siten työoloista ongelmallisemmat (Westlund, Krøvel ja Skare Orgeret 2022, 1812). Toimittajat ovat alttiimpia joutua häirinnän kohteeksi, kun heidän sukupuolensa, etninen taustansa, seksuaalisuutensa tai uskontonsa ovat helpommin tunnistettavissa (Waisbord 2020, 1033).

Vaatimus siitä, että toimittajien tulisi tehdä itseään näkyvämmäksi sekä uutismediassa että sosiaalisen median alustoilla voidaan nähdä ongelmalliseksi, sillä se asettaa toimittajat alttiiksi verkkohäirinnälle (Finneman, Thomas ja Jenkins 2019). Koska naiset kokevat miehiä enemmän verkkohäirintää, on digitaalisilla alustoilla työskentely ja työkuultuuri, jossa toimittajien odotetaan osallistuvan keskusteluun kansalaisten kanssa, osoittautunut erityisen haitalliseksi yhdistelmäksi juuri naistoimittajille (Chen ym. 2020, 878).

Häirinnän yhteydestä digitaalisiin alustoihin kertoo myös se, että yhä useammin puhutaan nimenomaan verkossa tapahtuvasta häirinnästä. Waisbord (2020) on kuvaillut toimittajiin kohdistuvia verkkohyökkäyksiä uudeksi ja kasvaneeksi maailmanlaajuiseksi ilmiöksi. Hän luokittelee lehdistön vastaiset hyökkäykset verkkohäirinnäksi, jota toteutetaan muun muassa maalittamisen, sähköpostiviestien, pikaviestien, bloggaamisen ja

verkkosivujulkaisujen kautta. Waisbord nimittää verkkohäirinnän joukkosensuuriksi, joka on alhaalta ylöspäin suuntautuvaa kansalaisten omankädenoikeutta. Sen tavoitteena on kurittaa ja hiljentää toimittajia, minkä vuoksi häirintä uhkaa paitsi toimittajien turvallisuutta myös lehdistönvapautta.

Tutkijan mukaan verkkohäirinnän kasvuun vaikuttaa olennaisesti kolme tekijää: kansalaisten suhteellisen helppo pääsy toimittajiin digitaalisten alustojen kautta, vihan kulttuuriin pohjautuvien trollauskulttuurien yleistyminen sekä populismin aiheuttama lehdistön demonisointi. (Waisbord 2020, 1030–1031.) Populismilla onkin tutkimusten mukaan merkittävä rooli toimittajien häirinnän lisääntymisessä. Sitä harjoittavat tavallisten kansalaisten lisäksi yhä lisääntyvässä määrin poliittiset vallankäyttäjät.

Waisbordin mukaan digitaaliset alustat ovat muuttaneet tapaa, jolla hyökkäykset tehdään. Ennen kansalaiset joutuivat näkemään paljon enemmän vaivaa saadakseen yhteyden toimittajaan tai toimitusorganisaatioon tai löytääkseen samoja ajatuksia jakavia kansalaisia, joiden kanssa hyökätä lehdistöä kohtaan yhdessä. Tänä päivänä toimittajien häirintä on paljon aiempaa vaivattomampaa. (emt., 1032–1033.)

Tutkimuksen mukaan verkkohäirintä ei kohdistu vain toimittajan ammatti-identiteettiin vaan myös hänen muihin identiteetteihinsä (Miller 2023a). Tämä on mahdollista, koska sosiaalisessa mediassa ammatillista ja henkilökohtaista sisältöä voi olla vaikeaa erottaa täysin toisistaan (Vainikka ym. 2013). Uskottavuuden rakentamiseksi toimittajan on siis näytettävä sosiaalisen median kanavissa myös inhimillistä persoonallisuuttaan. Vainikan ym. tutkimuksesta käy ilmi, että vaikka suomalaiset toimittajat haluavat usein pitää henkilökohtaisia asioitaan, kuten perheen ja puolison, toimittajaroolin ulkopuolella, eivät he halua erottaa työminää ja henkilökohtaista minää täysin toisistaan. Tätä toimittajat perustelivat sillä, että usein sosiaalisessa mediassa menestyvät parhaiten he, jotka ovat ”avoimesti omana itsenään”. (emt., 2013, 17, 65–66.)

2.3.2 Häirintä poliittisena taktiikkana

Toimittajien häirintää voidaan nähdä poliittisena taktiikkana riippumatta siitä, kuka on siitä vastuussa. Löfgren Nilsson ja Örnebring (2016) lainaavat Neronen (1994) tutkimusta

todetessaan, että toimittajiin kohdistuva väkivalta, pelottelu ja uhkailu ovat aina luonteeltaan poliittista, sillä niiden strategisena tarkoituksena on hiljentää yksittäinen toimittaja tai kokonaiset tiedotusvälineet. Vaikka Nerone on kirjoittanut nimenomaan toimittajiin kohdistuvasta väkivallasta, pätee määrittely Löfgren Nilssonin ja Örnebringin mukaan myös muihin toimittajiin kohdistuviin häirinnän muotoihin. (Löfgren Nilsson ja Örnebring 2016, 881.)

Kun häirintä on toistuvaa ja sen taustalla on poliittisia tavoitteita, voidaan puhua systemaattisesta häirinnästä. Oscar Westlund, Roy Krøvel ja Kristin Skare Orgeret ovat kuvailleet systemaattiseksi häirinnäksi puheita, joissa toimittajia nimitetään ”kansan vihollisiksi” (2022, 1813). Tällainen retoriikka on tyypillistä erityisesti populistisille poliitikoille (Egelhofer ja Lecheler 2019). Kenties tunnetuin tämän väitteen äänekkäistä esittäjistä on Yhdysvaltojen entinen presidentti Donald Trump.

Toinen keskeinen häirinnäksi tunnistettava puhe leimaa mediaa valeutisten levittämisestä (emt.). Valeutisoinnista syyttämistä voi nähdä tulleen poliitikoille taktiikka, joilla he voivat vähätellä sellaisia mediatietoja, jotka eivät tue heidän omia poliittisia tavoitteitaan (Hanitzsch, Van Dalen ja Steindl, 2018). Sosiaalinen media ja muut vuorovaikutteiset kanavat ovat tähän tehokas alusta, sillä niillä on alati kasvava vaikutus siihen, millaiseksi julkinen mielipide asioista muodostuu (Lounasmeri 2017, 1303).

Jana Laura Egelhofer ja Sophie Lecheler kirjoittavat, että journalismin leimaaminen valeutisiksi voidaan ymmärtää pyrkimyksenä rajoittaa median vaikutusta yleisöön. Journalismin leimaaminen valeutisoinniksi tehdään usein tavalla, joka sisältää epäkohteliasta ja tunteikasta kielenkäyttöä, eikä kritiikkiä perustella. Tällaista puhetta ei voida siten luokitella journalismikritiikiksi, eikä sen pyrkimys ole kehittää journalismia, vaan enemmän heikentää journalismin legitimitettä. (Egelhofer ja Lecheler 2019, 106–107.)

Millaisia vaikutuksia tällaisilla puheilla journalismista voi olla? Jo 2010-luvulta asti on puhuttu paljon kasvaneesta luottamuspulasta mediaan. Markus Ojalan ja Janne Matikaisen (2022) mukaan tutkimuksista ei ilmene, että luottamus olisi heikentynyt merkittävästi 2010-luvun aikana, mutta sen sijaan suhtautumisessa uutismediaan on havaittu

eriytymistä niin yksilöiden kuin ryhmien välillä. Ryhmäkohtainen eriytyminen on voimakkaainta perussuomalaisten ja muiden eduskuntapuolueiden kannattajien kesken (Matikainen ym. 2020, 24–25). Vuonna 2019 tehdyssä kyselyssä vain 40 prosenttia perussuomalaisten äänestäjistä kertoi luottavansa perinteiseen mediaan (emt.)

Tutkijoiden mukaan perussuomalaisia kannattavien piirteeksi on noussut yhä selvemmin epäluuloinen suhtautuminen mediaan ja journalismiin, mikä ei ollut hallitseva piirre vielä 2000-luvun lopulla (Ojala ja Matikainen 2022, 55). Vielä vuonna 2007 puolueiden kannattajista heikointa luottamusta mediaan osoittivat vasemmistoliiton kannattajat (Karppinen ym. 2010), mutta sittemmin perussuomalaisten kannattajat ovat menneet epäluottamuksessa kirkkaasti ohi. Tutkijoiden mukaan muutokset voivat selittyä äänestäjäkunnassa tapahtuneilla muutoksilla. Perussuomalaisten kannatuksen kasvaessa puolue on voinut houkutellessa muista puolueista kannattajikseen sellaisia äänestäjiä, jotka ovat luottaneet jo valmiisti heikosti mediaan (Ojala ja Matikainen 2022, 62). Tutkijoiden mukaan puolue onkin onnistunut asemoimaan paikkansa valtamedian vastapuolena (emt.).

Vaikka sosiaalinen media ja muu verkkoympäristö on tehokas alusta populistisen retoriikalle, ei perussuomalaisten heikentyneestä luottamuksesta valtamediaan voida selittää vain internetillä. Matikaisen ja kumppaneiden tutkimuksessa ei ilmene, että nimenomaan digitaalisen median käyttö heikentäisi luottamusta perinteiseen mediaan (Matikainen ym. 2020).

Toimittajat eivät ole suinkaan ainoa ammattikunta, joka saa osakseen häirintää haastessaan vallankäyttäjää julkisesti. Myös tutkijat, ihmisoikeusaktivistit ja poliitikot ovat alttiita häirinnälle ja erityisesti silloin, kun he ovat näkyvässä asemassa julkisuudessa (Waisbord 2020, 1031). Näin ollen poliittisesti motivoituneen häirinnän voi tulkita kohdistuvan laajemminkin eri yhteiskunnan toimijoihin.

3 EMPIIRINEN TUTKIMUSASETELMA

Tutkielmani tarkoitus on tarkastella, millaista maalittamista ja muuta verkkohäirintää Iltalehden toimittaja Ida Erämaahan sekä Ylen toimittaja Annastiina Heikkilään kohdistettiin kesällä 2023. Kohdistan analyysini siihen, ketkä häirintää kohdistivat ja millaista se oli. Lisäksi pyrin tässä tutkielmassa tarkastelemaan sitä, mikä erottaa maalittamisen muusta verkkohäirinnästä. Näistä lähtökohdista olen muotoillut kaksi tutkimuskysymystä:

1. Millaista toimittajan häirintää analysoitavissa tapauksissa esiintyi?
2. Millä tavoin aineistossa voidaan erottaa maalittaminen verkkohäirinnästä?

Erämaan ja Heikkilän tapauksissa on kyse kahdesta ajankohtaisesta ja samanaikaisesta tilanteesta, jossa naistoimittajan kirjoittamasta journalistisesta jutusta seurasi julkista keskustelua, joka tulkittiin toimittajan häirinnäksi. Julkinen reaktio ei kuitenkaan kerro, mikä kommentoinnista teki häirintää, mihin tuo arvio perustuu ja miten toimittajien häirintä on erotettavissa heidän maalittamisestaan.

Molemmat toimittajat kirjoittivat omalla nimellään ja kuvallaan artikkelin, jossa kommentoitiin populistista politiikkaa. Erämaan kohdalla kyse oli hänen näkökulmatekstistään ”Näkökulma: Perussuomalaiset patistamassa toimittajia takaisin Kekkonen ruutuun” (Iltalehti 2.7.2023). Tekstissä Erämaa kirjoitti siitä, kuinka uuden hallituksen myötä perussuomalaisten ministereiden äärioikeistokytköksiä on noussut esille julkisuudessa. Hän viittasi silloisen elinkeinoministeri Vilhelm Junnilan natsivitsailuun sekä sisäministeri Mari Rantaseen liitettyyn väestönvaihtoteoriaan, johon on liitetty myös valtiovarainministeri Riikka Purra, oikeusministeri Leena Meri ja eduskunnan puhemies Jussi Halla-aho. Erämaa kirjoitti tekstissään, että on huolestuttavaa, kuinka perussuomalaiset haluavat rajoittaa lehdistönvapautta, kun media tuo ministereiden äärioikeistokytköksiä esille. Hän viittasi muun muassa perussuomalaisten kansanedustaja Sebastian Tynkkysen puheisiin Ylen sisällöntuottamiseen puuttumisesta.

Heikkilän tapauksessa taas kyse oli hänen analyysistään ”Analyysi: Natsihuumori on vieras käsite Ranskassa ja siksi Junnilan edellytykset edustaa Suomea näyttävät nyt surkeilta” (Yle 30.6.2023). Myös Heikkilän teksti käsitteli Junnilan natsivitsejä. Hän kirjoitti, ettei moisia vitsejä suvaita Ranskassa, koska juutalaisten kansanmurha on koskettanut miljoonia ranskalaisia. Heikkilä myös kertoi, että uutiset Junnilan natsiviittauksista nousivat nopeasti otsikoihin Ranskassa ja että kun hän itse jakoi ranskalaislehti Le Monden aihetta käsittelevän jutun Twitterissä, sai hän vastaansa vihapostin ryöpyn suomalaisilta Twitter-käyttäjiltä.

Päädyin keräämään verkkohäirintää sisältävän aineistoni pelkästään Twitteristä. Tämä johtuu siitä, että googlaamalla Erämaan ja Heikkilät nimet ja juttujen otsikot erikseen eniten häirintää löytyi juuri Twitteristä. Twitterin hakukone myös mahdollistaa sen, että aineistoa on helppo hakea tietyistä henkilöistä tietyltä ajankohdalta. Erityisesti Heikkilän tapaus tuntuu painottuneen juuri Twitteriin. Erämaan tapaus oli laajemmin esillä myös uutismediassa. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että myös useiden kansanedustajien Twitter-viestit tulkittiin Erämaahan kohdistuneeksi häirinnäksi. Journalistiliitto tuomitsi heidän viestintänsä nopeasti maalittamiseksi ja Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu Dunja Mijatović vaati viranomaisia tutkimaan Erämaahan kohdistunutta häirintää. Näiden toimijoiden lausunnoista kirjoitettiin muun muassa Ylellä, Iltalehdessä ja Helsingin Sanomissa. Uutisjuttuihin ei ollut avattu kommentointimahdollisuutta. Verkkolehdistä tätä optiota käytetään harkitusti ja huomattavan harvoin. Tämä johtui todennäköisesti siitä, että kommentoinnin pelättiin johtavan toimittajien häirintään ja kiihdyttävän sitä myös muilla alustoilla. Koska uutiskommentteja ei julkaistu, niitä ei ole voitu kerätä tutkimusaineistoksi.

Aineiston kartoittamisen yhteydessä vierailin jonkin verran myös muilla verkkosivuilla, kuten Ylilaudassa, Suomi24-alustalla ja Perussuomalaisten blogisivustolla, mutta osa keskusteluista oli jo poistettu alustalta vanhentuneena eikä niitä päässyt enää lukemaan. Erämaan kohdalla merkkejä häirinnästä oli löydettävissä huomattavan paljon myös Iltalehden Facebook-julkaisun kommentteista, kun taas Heikkilän tapausta ei siellä kommentoitu. Rajasin Facebookin aineiston ulkopuolelle, koska sen mukaan ottaminen

olisi vaikeuttanut kahden tapauksen vertailemista. Päätöstä puolsi myös se, että kun Erämaan ja Heikkilän häirinnästä kirjoitettiin lehdissä, viitattiin niissä usein Twitterissä tapahtuneeseen kommentointiin. Tästäkin voi päätellä, että juuri Twitterissä käyty keskustelu arvioitiin merkittäväksi. Kyseinen alusta on muutoinkin keskeinen alusta yhteiskunnalliselle keskustelulle ja siellä tapahtuva häirintä on täten hyvin julkista.

Tarkastelin molemmissa tapauksissa viestivirtaa viikon ajalta siitä lähtien, kun toimittajan teksti julkaistiin. Keskustelu oli molemmissa tapauksissa vilkkaimmillaan parin päivän ajan ja hiljeni huomattavasti viimeistään neljännen päivän jälkeen. Tämän havainnon pohjalta keräsin aineistoni molemmissa tapauksessa neljän päivän ajalta. Erämaan tapauksessa aikavälinä toimi 2.7.–5.7.2023 ja Heikkilän tapauksessa 30.6.–3.7.2023. Etsin Twitterin hakutoiminnon avulla kommentteja näiltä aikaväleiltä ja alla mainitsemiani hakusanoja käyttäen. Aineiston keruu ajoittui noin kahdeksan kuukauden päähän tapahtumista, maaliskuun puoliväliin vuonna 2024. Mikäli viestejä oli poistettu niiden julkaisemisen ja aineiston keräämisen välillä, ne eivät päätyneet osaksi aineistoani.

Koska en löytänyt Erämaalta julkista Twitter-tiliä, hain viestejä hakusanoilla ”Ida Erämaa”. Lisäksi hain erikseen samalta aikaväliltä kaikki viestit kansanedustajilta, jotka olivat median kertoman mukaan maalittaneet Erämaata Twitterissä. Näitä kansanedustajia olivat perussuomalaisten Wille Rydman, Sebastian Tynkkynen, Onni Rostila ja Joakim Vigelius sekä kokoomuksen Tere Sammallahti. Näiltä tileiltä otin mukaan määrittämäni ajankohtana julkaistut viestit, jotka käsittelivät Erämaan mielipidekirjoitusta tai tämän somekäyttäytymistä sekä ylipäättään tapauksesta syntyneitä keskustelua.

Annastiina Heikkilällä on julkinen Twitter-tili ja hän oli tapahtumien aikaan aktiivinen keskustelija Twitterissä. Hain rajaamaltani aikaväliltä kaikki viestit, joihin hänen käyttäjätilinsä @Annastiina_H on merkitty. Tämä sisälsi sekä hänen viesteihinsä osoitetut vastaukset että erilliset viestit, joihin hänen tilinsä on merkattu. Lisäksi hain aikaväliltä viestit, joissa mainitaan hakusanat ”Annastiina Heikkilä”.

Valikoin kaikkien viestien (eli twiittien ja kommenttien) joukosta aineistooni viestit, jotka tulkitsin ”ei-toivotuiksi, loukkaavaksi sisällöksi” (ks. Miller 2023a) sekä kaikki viestit,

jotka olivat sävyiltään kriittisiä joko toimittajia tai journalismia kohtaan. Näin aineistoon saattoi myös päätyä kriittisiä viestejä, jotka eivät ole häirintää. Aineistosta rajautuivat pois viestit, joissa toimittajille on osoitettu tukea ja kehuja. Koska en ottanut mukaan näitä viestejä, en ottanut mukaan myöskään niihin tulleita vastauksia. On hyvin todennäköistä, että tällä tavoin myös joitakin häirintäviestejä on rajautunut aineistoni ulkopuolelle. Jätin pois myös viestit, joissa vain jaettiin kuvaa tai aiemmin julkaistua viestiä.

Olen pyrkinyt keräämään aineistoni edustavan näytteen kahteen tapaukseen liittyneistä viesteistä, joissa esiintyy toimittajien häirintää. Epäilen kuitenkin, että aineistoni ei ole edes valitsemallani kapealla tarkasteluvälillä täysin kattava. Oletan näet, että pahimmat toimittajille lähetetyt viestit on lähetetty yksityisesti esimerkiksi yksityisviestien ja sähköpostien välityksellä. Rajoitteista huolimatta uskon, että aineistoni tarjoaa relevantin kuvan tutkimastani ilmiöstä.

Aineistoni päättyi lopulta Erämaan tapauksesta 139 viestiä ja Heikkilän tapauksesta 139 viestiä. Molemmista viestejä kertyi sattumalta yhtä monta. Tämä kertoo siitä, että vaikka Erämaan tapaus sai uutismediassa suurta huomiota, molempien toimittajien kohtaama kritiikki (tai häirintä) oli mittavaa.

3.1 Tutkimusmenetelmä

Hyödynsin menetelmänä laadullista sisällönanalyysia, jonka tavoite on saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi ja Sarajarvi 2018, 86). Kyse on tekstianalyysista, jolla voin tutkia Twitter-viestejä.

Laadullisessa sisällönanalyysissa analysoitava materiaali pilkotaan osiin ja sen jälkeen se ryhmitellään eri luokkiin, käsitteellistään ja kootaan taas tiivistetyksi yhteen (emt., 92–94). Hyödynsin luokittelussa tutkielmani alaluvussa 2.1.2 esittelemääni John Neronen (1994) tyyppittelyä, jossa hän jakaa toimittajiin kohdistuvan väkivallan neljään eri kategoriaan (Löfgren Nilsson ja Örnebring 2016, 882): yksilöiden väliseen, aatteisiin kohdistuvaan, ryhmiin kohdistuvaan ja instituutioon kohdistuvaan väkivaltaan.

Vaikka Nerone puhuu väkivallasta, sovelsin jaottelua kuvaamaan laajemmin toimittajiin kohdistuvaa häirintää, kuten myös Löfgren Nilsson ja Örnebring ovat tehneet tutkimuksessaan (2016). Lisäksi yksinkertaistin tyypittelyä jakamalla Twitter-kommentit kahteen kategoriaan: yksilöön kohdistuvaan ja instituutioon kohdistuvaan häirintään. Analyysia tehdessäni havaitsin kuitenkin aineistosta myös häirintää, jota kohdistui näiden kahden kategorian väliin, eli sen kohteena olivat yksittäiset ja nimetyt uutismediat, kuten Ilta-lehti tai Yleisradio. Näin ollen kategorioita muodostui lopulta kolme.

Keskeisenä analyysin kohteena Twitter-viesteissä oli niistä päätelty tarkoitusperä eli se, mitä viestillä mahdollisesti pyritään saavuttamaan. Käytin tutkielmassani tyypittelyä niin, että yksilöön kohdistuvassa häirinnässä häirinnän kohteena näyttäytyi yksittäinen toimittaja ja tarkoituksena vahingon aiheuttaminen kyseiselle toimittajalle. Vastaavasti muissa luokissa häirinnän ja vahingon kohteena näyttäytyivät joko yksittäiset uutismediat tai journalismi yhteiskunnallisena instituutiona.

Analyysiprosessissa luin useaan otteeseen läpi Twitteristä keräämäni viestit, pitäen kuitenkin koko ajan toisistaan erillään Erämaan ja Heikkilän tapausten viestit. Pyrin tunnistamaan viesteistä merkityksiä, jotka ovat häirinnäksi. Tämän jälkeen jaoin viestit näihin kolmeen kategoriaan. Joissakin viesteissä häirinnän kohteita saattoi olla useampia kuin yksi. Tällöin sijoitin saman viestin niin moneen kategoriaan kuin mihin siinä tunnistettu häirintä kohdistui.

Yksittäisten viestien analysoimisesta etenin vähitellen havaintojen yleistämiseen. Tässä käytin apunani värikoodausta ja korostin viestien erityispiirteitä tietyillä väreillä. Tämä auttoi minua jäsentämään aineistosta tekemiäni havaintoja ja hahmottamaan niiden suhdetta toisiinsa. Laadullisessa tutkimuksessa tätä kuvataan tyypittelyksi, jolla pyritään pelkistämään havaintoja perusteltujen yleistysten tekemiseksi analyysin pohjalta (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 79).

Kun olin tunnistanut, millaista häirintää viesteissä ilmeni, pyrin tarkentamaan eroa häirinnän ja maalittamisen välillä. Tässä hyödynsin alaluvussa 2.1 esittämäni maalittamisen määritelmää, jossa tulkitseen maalittamisen julkisesti tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa

kohde asetetaan maalitauluksi uhkaamalla, mustamaalaamalla tai levittämällä hänestä yksityisiä, perättömiä tai muutoin loukkaavia tietoja ja jonka tarkoituksena on vaientaa kohde tai muuten vaikuttaa hänen toimintaansa. Lisäksi pyrin päättämään häirinnän taustalla olleita motiiveja ja tavoitteita: pyrittiinkö niissä hiljentämään yksittäinen toimittaja, uutismaailmaa vai kenties koko journalismi-instituutio?

4 TUTKIMUSTULOKSET

Analyysissäni esittelen aluksi, millaista häirintää yleisesti Twitter-viesteissä esiintyi Erämaata ja Heikkilää kohtaan. Jaan viestit kolmeen luokkaan sen perusteella, kohdistettiinko niissä häirintää yksittäiseen toimittajaan, yksittäiseen uutismediaan vai koko journalismi-instituutioon. Useissa viesteissä häirintää kohdistui useisiin näistä luokista, jolloin sijoitin viestit useampaan luokkaan. Analyysin lopussa siirryn tarkastelemaan, millä tavoin aineistossani maalittaminen oli erotettavissa verkkohäirinnästä.

4.1 Toimittajan sukupuolen, iän ja ulkonäön kommentointi

Häirinnäksi tulkittavissa olevat kommentit oli tunnistettavissa selvästi yksilöön kohdistuviksi sellaisissa viesteissä, joissa toimittajasta nostettiin esiin muita asioita kuin hänen työnsä jälkeen tai ammatilliseen rooliinsa liittyviä seikkoja. Tällaisia olivat muun muassa viestit, joissa viitattiin toimittajan sukupuoleen, ikään tai ulkonäköön.

Sukupuoleen viittaamista tapahtui sekä Erämaan että Heikkilän tapauksen kohdalla. Monissa viesteissä toimittajan sukupuolella ei varsinaisesti perusteltu mitään, vaan se nostettiin ilmi ennemminkin solvaustarkoituksessa käytetyillä naista halventavilla nimityksillä, kuten ”huora”, ”akka”, ”muija”, ”täti”, ”bimbo”, ”tytteli” ja ”tytöntyllerö”. Näitä sanavalintoja voi pitää yksiselitteisesti halventavina, koska niitä käytetään toimittajan ammatillisen toiminnan arvioimisessa. Samasta syystä myös viittaus prinsessaan Erämaan tapauksessa on sävyltään paitsi ironinen myös asiayhteydessään kohteen ammatitaitoa loukkaava:

Ehdotan, että Ida Erämaa valitaan päätoimittajaksi ja päätoimiseksi Insta-prinsessaksi Sanna Marinin tilalle! (Jari Leino, @realJariLeino, 4.7. klo 00:23.)

Nyt on TODELLA tärkeää vertailla niitä suodatettuja ja raakoja kuvia!! Sannulin kohdalla koko kropan paino on ehkä 20 kg tarkkuudella kohdallaan filletteristä riippumatta, mutta tää uusi trinsessa pystyy laihduttamaan 20 kiloa pelkästään naamasta!! TAHDON SEN SUODATTIMEN!! (Jari Leino, @realJariLeino, 4.7. klo 00:46.)

Jälkimmäisessä esimerkissä viitataan Erämaan ulkonäköön kuvaamalla tämän väitettyä ylipainoa. Vastaavaan kommentointiin törmää erittäin harvoin puhuttaessa miehistä. Aineistossa ilmeni useampia Erämaan ulkonäköä tai painoa kommentoivia viestejä. Ulkonäköön liittyvää kommentointia ilmeni aineistossani ainoastaan Erämaan tapauksessa. Sitä esiintyi myös yksinomaan viesteissä, joissa viitattiin Erämaan TikTokissa ja Instagramissa julkaisemiin sisältöihin. Näistä erityisesti Erämaan TikTok-tiliin viitattiin useissa viesteissä ja sitä jaettiin myös linkkeinä ja kuvakaappauksina.

Erämaan tapauksessa käytettiin usein sananvalintoja, jotka viittasivat samanaikaisesti tämän nuoreen ikään ja sukupuoleen. Tällaisia termejä olivat esimerkiksi ”tyttötyllerö” ja ”tytteli”. Erämaasta puhuttiin myös lapsena, millä viitattiin siihen, että hän ei täytä täysikasvuiselta kansalaiselta edellytetyjä ominaisuuksia. Seuraavassa kommentissa näitä piirteitä käytetään ikään kuin perusteluna sille, että Erämaa ei olisi lainkaan toimittaja:

Eihän tämä neiti mikään toimittaja ole. Teinin tasolle jäänyt tyttönen, jolle tärkeintä on silmien räpsyttely ja itsensä esittely. (Seppo Sieni, @sienisepponen, 2.7. klo 1:18.)

Heikkilään ei kohdistunut lainkaan ikään perustuvaa leimaamista. Tämä voi johtua muun muassa siitä, että Heikkilä on Erämaata vanhempi ja hän on tullut televisiouutisista monille tutuksi toimittajaksi jo vuosia aiemmin. Sitä vastoin Erämaa oli henkilönä kommentoijille tuntemattomampi ja syynä tälle nähtiin tämän nuori ikä. Tällainen julkinen vähätely on tuttua aiemmista tutkimuksista. Esimerkiksi Hiltusen, Suurosen ja Pöytärin (2022) tutkimuksessa alle 35-vuotiaat kertoivat kohtaavansa sanallisia vihanilmauksia ja väkivaltauhkauksia enemmän kuin vanhemmat ikäryhmät. Näyttäisi siis siltä, että nuorella iällä voi olla merkitystä häirinnän kohtaamisessa ja Erämaan tapauksessa se näkyi myös viestien sisällössä.

Aiempien tutkimusten mukaan naistoimittajien kokema häirintä on usein luonteeltaan naisvihamielistä ja seksuaalista (esim. Chen ym. 2020, 883–885; Clark ja Grech 2017, 13). Tätä päätelmää tukevat myös oman aineistoni pohjalta tekemäni löydökset.

Naisvihamielisyys ilmeni jo mainitsemieni halventavien ja sukupuolittuneiden termien käyttämisellä viesteissä. Erämaan tapauksessa naisvihaa henkivät viestit saivat lisäpontta siitä, että YK:n tasa-arvojärjestön kansallinen komitea UN Women Suomi asettui tukemaan Erämaata todeten tämän joutuneen asiattoman maalittamisen ja naisvihan kohteeksi sosiaalisessa mediassa. Tätä argumenttia pidettiin perusteluna sille, että Erämaan kritisoimisen kohde on yhtä tapausta laajempi ideologinen vastustaja:

En voi ottaa tuota tosissani koska siinä taas syyllistytään heti "naisviha" korttiin mikä on yhtä halpaa kuin natsi kortin heiluttelu. On se vaan vitun kumma ettei typeriä akkoja saisi arvostella ja tuollaista herjaa kirjoittaa. (Mörkö, @suovansalo, 3.7. klo 19:59.)

Äärifeministit ovat kansainvälisen mediasuojelun tarpeessa, koska heidän propa- gandaansa rohjetaan arvostella ja se on naisvihaa. (Matti Jalagin, @jalagin, 3.7. 19:40.)

Kun journalismikritiikki kohdistuu miehiin (Setä Arkadia, Atte Jääskeläinen jne): Kyllä toimittajienkin työtä saa arvioida. Kun journalismikritiikki kohdistuu naiseen: Naisjournalisteja maalitetaan! Lehdistönvapaus uhattu!! Maailma, tulkaa apuun, Suomessa tapahtuu hirveitä!!! (Sebastian Tynkkynen, @SebastianTyne, 3.7. klo 18:44.)

Havaitsin aineistostani toistuvasti seksuaalista puhetta, jossa Erämaata ja Heikkilää huoriteltiin ja heitä kuvattiin pornoon, seksiin ja seksuaaliseen väkivaltaan liittyvillä ilmaisuilla. Tällaista puhetta esiintyi muun muassa seuraavissa viesteissä, joista ensimmäinen kohdistettiin Heikkilään ja toinen Erämaan:

Ylen suvakilla munanpuutos kun kaikki yön timot ovat harrastamassa parempaa väkivaltaa. (J karra, @JJkarra1, 1.7. klo 22:28 vastaus)

Miksi @UNWomenSuomi jakaa tuollaista #pehmoporno -kuvaa #IdaErämaa'sta? Tuo vie Idan viimeisenkin uskottavuuden #toimittaja'na (Panu HUUHTANEN, @HUUHTANENPanu, 3.7. klo 23:55.)

Muuhun väkivaltaan kuin seksuaaliseen sellaiseen viitattiin vain yhdessä Erämaahan kohdistuneessa viestissä, jossa hänen sanottiin ansaitsevan ”potkun perseeseen”. Tällaisen puheen voi tulkita fyysisellä väkivallalla uhkailuksi, jota tutkimuksen mukaan kohdistetaan tyyppillisemmin miestoimittajiin (ks. Clark ja Grech 2017, 13). Sen sijaan juuri seksuaaliseen väkivaltaan viittaaminen on yleisempää naistoimittajien kokemassa häirinnässä ja tätä ilmeni enemmän myös omassa aineistossani (emt.; Chen ym. 2020; Löfgren Nilsson & Örnebring 2016).

Yksittäiseen toimittajaan kohdistuvaa häirintää olivat aineistossani erilaiset herjaukset. Herjauksissa toistui erityisesti toimittajan älykkyyden epäileminen kuvaamalla tätä ”typeräksi”, ”idiotiksi”, ”täystorveksi” ja ”bimboksi”. Viimeistä termiä käytetään tyyppillisesti naisista.

Kuten olen tuonut tässä luvussa ilmi, ovat monet aineistostani esiin nousseet piirteet tulkittavissa häirinnäksi, joka on yhdistetty aiemmissa tutkimuksissa juuri naistoimittajien kokemuksiin. Näitä piirteitä on havaittu myös aiemmassa suomalaisessa tutkimuksessa. Esimerkiksi Hiltusen ja Suurosen kyselytutkimukseen osallistuneet Ylellä työskentelevät naistoimittajat kertoivat saaneensa osakseen muun muassa sukupuoleen, ikään, ulkonäköön ja seksuaalisuuteen kohdistuvia vihanilmauksia, joita taas ei tuotu esille Ylen miestoimittajien vastauksissa (Hiltunen ja Suuronen 2019, 80). Naistoimittajien vastauksista myös selvisi, että häirinnässä epäillään heidän älykkyyttään toistuvasti (emt.).

Aineistossani toistuivat myös toimittajien mielenterveyttä kommentoivat, loukkaavat herjaukset. Useissa viesteissä toimittajien sanottiin olevan muun muassa ”vinksahtaneita”, ”hoidon tarpeessa” tai ”psykoosissa”. Esimerkiksi seuraavat Erämaalle ja Heikkilälle osoitetut viestit vihjasivat, että toimittaja olisi vakavasti psyykkisesti sairas:

Toimittelija Ida Erämaa ansaitsisi nyt pyöreän pehmeän ulkopuolelta lukittavan huoneen määräämättömäksi ajaksi. #psykoosi (Delete the elite, @EraseTheElite, 3.7. klo 3:38.)

Ehkä toimittelija herää psykoosista pikkuhiljaa.. (Carl Kustavi, @CKustavi 2.7. klo 4:07)

Aineistossa ilmeni myös muita herjauksia, jotka eivät olleet sukupuolittuneita. Tällaisia olivat muun muassa toimittajan haukkuminen ”kusipääksi”, ”kermaperseeksi”, ”rasis-tiksi”, ”sössöttäväksi” ja ”sälittäväksi”. Tällaiset yleiset solvaukset ovat tulkittavissa häirinnäksi, joka ei suoranaisesti kytkeydy toimittajan sukupuoleen tai ikään, mutta kohdistuu silti selkeästi yksilöön ja pyrkii loukkaamaan kohdettaan.

4.1.1 Mediassa esiintyminen triggeröivänä tekijänä

Kuten edellisessä alaluvussa mainitsin, Erämaan ulkonäköä herjaavissa viesteissä mainittiin myös hänen sosiaalisen median tilinsä. Ne nostettiin esille myös monissa muissa yhteyksissä. Kommentoijien huomio kiinnittyi erityisesti Erämaan toimintaan TikTokissa hänen tilillään @bambiida. Kun Iltalehti julkaisi Erämaan perussuomalaisia ja lehdistönvapautta käsitelleen näkökulmatekstin, alettiin Twitterissä jakamaan näyttökuvia hänen TikTok-videoistaan. Näyttökuviiin liitetyissä kommenteissa Erämaan aktiivisuus sosiaalisessa mediassa esitettiin laajalti negatiivisena asiana, jonka katsottiin olevan ristiriidassa toimittajuuden kanssa. Erämaata nimitettiin toimittajan sijasta ”mediapersoonaksi”, ”influensseriksi” ja ”TikTok-lidaksi”:

Turha laittaa liikaa painoarvoa jonkun itseään toimittajaksi kutsuvan ”mediapersoonan” raapustuksille, taitaa oikeat toimittajat olla lomilla ja kesäunot on vauhdissa? (Olli Väisänen, @OlliVai, 5.7. klo 7:46.)

Tuo tytteli halusi influensseriksi joten alkoi toimittajaksi. (Nana Muskuri, @monsterit, 2.7. klo 13:47.)

TikTok-iida [sic] ekassa kesätyöpaikassa? (Suikkanen, @SuloFinn, 2.7. klo 17:11.)

Twiteissa kerrottiin Erämaan tekevän meikkivideoita sosiaaliseen mediaan ja häntä nimitettiin esimerkiksi ”meikki-influensseriksi”. Videoita nostettiin muutoinkin esille pilkkaamistarkoituksessa, kuten seuraavassa viestissä tehdään:

Ida Erämaa / TikTok: ”Miksi naisilla on kylmä useammin kuin miehillä? Asuntojen huoneenlämpö on säädetty miehelle sopivaksi.” Ida Erämaa aka olipa kerran blondi... (Antaeus, @Teraan9, 4.7. klo 1:06.)

Perussuomalaisten kansanedustaja Sebastian Tynkkynen puolestaan kyseenalaisti Erämaan ammattitaitoa rinnastamalla Erämaan tekemät meikkivideot ja politiikan uutisoinnin tavalla, joka saa ne näyttäytymään ristiriitaisilta keskenään:

Kävin läpi hänen TikTokkinsa ja kävi ilmi, että kyseessä on pahimman luokan intersektionaalinen vihervassari, joka tekee myös lifestyleä meikki-influensserina. Hänen kynästään nyt lähtee Iltalehden politiikkaa käsitteleviä juttuja kansalle sisäistettäväksi. (Sebastian Tynkkynen, @SebastianTyne, 2.7. klo 21:10.)

Erämaan sosiaalisen median julkaisuja käytettiin siis ikään kuin todisteena siitä, ettei hän olisi vakavasti otettava toimittaja. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että toimittajilta odotetaan tänä päivänä sosiaalisessa mediassa esillä olemista. Erämaan sosiaalisen median kaivelu ja esille tuominen kuvaa journalismiin kohdistuvan kritiikin henkilöitymistä: Erämaan kirjoitusta ei otettu vastaan Iltalehden vaan yksittäisen toimittajan tuottamana tekstinä. Samalla hänen sosiaalisessa mediassa julkaisemastaan sisällöstä tehtiin päätelmiä hänen arvomaailmastaan ja älykkyydestään. Tämä teki Erämaasta – ei Iltalehdestä tai journalismi-instituutiosta – kritiikin ja mahdollisen häirinnän kohteen. Häirintään kommentoinnissa viittasi myös se, että viesteissä pyrkimys hiljentää hänet sosiaalisessa mediassa:

Käykäähän tekemässä ilmiantoja, ja kun niitä riittävästi niin ton pikku pirihuoran tili suljetaan. (Ruska Weissenfelt, @Maccles90167502, 2.7. klo 17:37.)

Heikkilän tapauksessa huomion kohteena ei ollut hänen sosiaalisen median julkaisunsa vaan televisioesiintymisensä, josta tallennettua videopätkää jaettiin Twitterissä loukkaavassa tarkoituksessa. Video on luultavasti peräisin Ylen televisiossa näyttämästä aamuisesta uutislähetyksestä. En löytänyt alkuperäistä videota itse Ylen palveluista, minkä vuoksi en voi olla täysin varma, etteikö Twitterissä kiertäviä videoita olisi esimerkiksi muokattu.

Videolla Heikkilä raportoi mikkiin Pariisissa kesällä tapahtuneista mellakoista ja kertoo muun muassa, että ammuskelujen uhreina oli maahanmuuttaja- tai arabitaustaisia tai tummaihoisia, ja että tapaukset ovat herättäneet Ranskassa keskustelua

rakenteellisesta rasismista ja poliisiväkivallasta. Twitterissä kommentoijien huomio kiinnittyi ennen kaikkea Heikkilän ulkoiseen olemukseen ja tarkemmin sanottuna käsien ja muun kehon tärinään. Videopätkää jaettiin ja tärinään viitattiin viesteissä. Tärinä mainitaan jollain tavalla suurimmassa osassa aineistoni viesteissä, joissa on tulkittavissa Heikkilään yksilönä kohdistuvaa häirintää. Monissa viesteissä tärinää lähdettiin selittelemään. Useissa viesteissä esimerkiksi vihjattiin Heikkilän käyttävän huumeita tai olevan kovassa krapulassa:

On muuten pirteän näköinen toimittaja. Venäläinen vodka sumentaa ajattelua.
(Kari Toivanen, @KariToivanen58, kuva, 2.7. klo 10:17.)

Tämä nainen on tunnettu narkomaani. (Mauri Honkasalo, kuva, @MauriMukava, 2.7. klo 15:18.)

Osassa viestejä tärinään yhdistettiin seksuaalissävytteistä häirintää. Lisäksi Heikkilälle diagnosoitiin erilaisia sairauksia, kuten parkinsonintautia, syöpää ja myrkkypiikin oireita. Tällaisten viestien luonne oli enemmänkin trollaavaa viestintää, josta ei ole suoraan vedettävissä lankoja Heikkilän sanomisiin tai kirjoittamaan eikä niistä ole pääteltävissä kirjoittajan motiiveja.

Yhtenä selityksenä tärinälle esitettiin viesteissä myös pelko. Viesteissä esitettiin, että Heikkilä pelkää maahanmuuttajia ja/tai ihonväriltään tummia henkilöitä, joiden sanottiin olevan Ranskan mellakoiden takana. Toisaalta Heikkilän kirjoitettiin pelkäävän rasismia ja rakenteellista rasismia. Joissain viesteissä Heikkilän kerrottiin pelkäävän natseja, mikä viittaa todennäköisesti Heikkilän Ylellä julkaisemaan analyysiin, jossa hän käsitteli ministeri Wilhelm Junnilan tapausta ja natsihuumoriin suhtautumista Ranskassa. Näin ollen tiettyjen sanojen käyttäminen, kuten natseista tai rakenteellisesta rasismista puhuminen, näyttäisi triggeröineen häirintää.

Sama oletus pätee myös Erämaan tapaukseen. Erämaan TikTok-sisällöistä kiersi Twitterissä video, jossa hän esiintyy kasvoillaan ja videolla on teksti: ”Orpo vakuuttamassa itseään, että hallitus pysyy kasassa seuraavat neljä vuotta, vaikka useamman ministerin natsitausta on aiheuttanut vain yhdessä viikossa kansainvälisen paskamyrskyn”. Video

on sittemmin poistettu Erämaan tililtä, mutta siitä otettuja kuvakaappauksia on yhä Twitterissä nähtävillä. Twitter-kommenteissa Erämaata kritisoitiin erityisesti siitä, kuinka hän puhui julkaisussaan ”useista natsitaustaisista ministereistä”, ja monissa viesteissä tämän sanottiin olevan valhetta.

Heikkilän televisioesiintymiseen viittaavissa viesteissä toistui myös merkittävässä määrin näkemys siitä, että tämä pilaisi toimittajana oman maineensa, Ylen maineen tai peräti koko Suomen maineen:

@Annastiina_H Aika vakavan mainehaitan teit Suomelle. (Sama kuin Viimeksi, @SViimeksi, 2.7. klo 8:56.)

Kappas. Journalisti saa kuin saakin kansainvälistä huomiota. Miten on @Yleisradio parkinsonintaudista kärsivän kanssa kilpaa pärisevä toimittaja mainehaitta vai mahdollisuus? (Simo.Hovari, @HovariSimo, 2.7. klo 3:19.)

”Mustat” Olipa rasistisesti sanottu, he eivät varmastikaan pidä lokeroinnostasi, miten olisi ”normaalit ihmiset”? @yleuutiset eikö olisi aika laittaa tämä tärinävaihe pois päältä ennenkuin [sic] pilaa Suomen maabrändin kokonaan? (Aasientuntija, @aasientuntija, 2.7. klo 12.16.)

Maineen pilaamisena kommenteissa pidettiin toimittajan väitettyä tärinää ja sitä, että tämä puhui videolla Ranskan rakenteellisesta rasismista ja leimaisi siten ranskalaiset rasisteiksi. Olennaisena asiana tässä puheessa oli se, että ranskalaiskanava @F_Desouche jakoi Twitter-tilillään videon Heikkilän televisioesiintymisestä ja kirjoitti sen kylkeen jotakuinkin näin (käännös): "Pariisin keskustassa keskellä hiljaista katua vapiseva suomalainen toimittaja selittää, että Ranskan ongelma on institutionaalinen rasismi". Analyysini tekovaiheessa tilillä oli yli 245 000 seuraajaa, kyseistä videota oli katsottu 1,6 miljoonaa kertaa ja siinä oli yli 500 kommenttia. Video sai laajan yleisön Suomen ulkopuolella ja sen saama huomio kirvoitti syytöksiä Suomen maineen pilaamisesta.

4.1.2 Valheita ja propagandaa tuottavat toimittelijat

Havaitsin analyysissäni runsaasti puhetta, jossa Erämaan ja Heikkilän asemaa toimittajana väheksyttiin tai se jopa kiistettiin täysin. Yksilöön kohdistuvan häirinnän

merkittävänä tavoitteena näyttäytyykin toimittajien ammatillisen uskottavuuden rapauttaminen. Tätä tehtiin muun muassa toimittajien esittäminen osaamattomina tai ammatillista etiikkaa rikkovina, mihin liittyy vahvasti puhe toimittajien puolueellisuudesta ja sisältöjen totuudellisuudesta.

Toimittajien aseman väheksymistä tehtiin viesteissä muun muassa tietynlaisia sanavalintoja käyttämällä. Näin tehtiin esimerkiksi silloin, kun sana ”toimittaja” esitettiin lainausmerkeissä tai toimittajasta käytettiin termejä ”toimittelija” ja ”toimittelijatar”. Aiemmin analyysissäni esittelemäni naissukupuoleen viittaaminen loukkaavassa tarkoituksessa voidaan nähdäkseni tulkita joissain määrin myös häirinnäksi, jolla pyritään väheksymään toimittajan ammatillista asemaa ja uskottavuutta toimittajana. Samalla tavalla tätä väheksyntää tehtiin myös toimittajan ikään viittaavilla kommentteilla, joita Erämaan kohdistui.

Heikkilä esitettiin aineistossani osaamattomana toimittajana lähinnä kommentteissa, joissa hänen esitettiin suoltavan huonoa journalismia, kytkemättä sitä sen enempää esimerkiksi Heikkilän työhistoriaan. Sen sijaan aineistossa kyseenalaistettiin erityisesti Erämaan asemaa toimittajana. Hänen kohdallaan väheksymistä toteutettiin myös viittamalla hänen asemaansa kesätoimittajana ja sosiaalisen median kanava LinkedInistä kaikeksi hänen aiempaa työkokemustaan, jota sitten tuotiin näyttille Twitterissä. Viesteissä puhuttiin Erämaasta muun muassa ”kesäharjoittelijana” ja kysyttiin ironisesti, onko kyseessä Erämaan ensimmäinen työpaikka. Häntä nimitettiin myös ”koululaiseksi” ja joissain viesteissä viitattiin hänen opiskeluihinsa tai vielä lyhyeen työuraan toimittajana. Näin tehtiin esimerkiksi seuraavissa viesteissä:

Onko Ida Erämaa koululainen vai toimittaja? Joka tapauksessa Iltalehden päätoimittaja on vastuussa kaikista lehdessä kirjoitetuista jutuista. Tämä on paljon vakavampi asia kuin koulukiusaaminen. Kovin kokeneelta toimittajalta hän ei vaikuta, sillä yleistieto on aika vähäistä. (Pertti Pulkkinen, @PulkkinenPertti, 3.7. klo 00:48.)

Ida Erämaa ei ole journalisti. Ida on LinkedInin työhistorian mukaan työskennellyt viimeisen 10v meikkaajana ja valokuvaajana. Sen lisäksi Ida on toisen vuoden

journalistiopiskelija, joka on ollut kesätöissä Iltalehdellä yhden kuukauden. (Alpine Chipmunk, @alpine_chipmunk, 2.7. klo 21:31.)

Yllä mainituissa esimerkeissä jälkimmäisessä suoranaisesti kiistetään Erämaan toimittajuus ilmaisemalla, ettei Erämaa olisi oikea toimittaja. Tätä tehtiin jonkin verran myös Heikkilää koskevissa viesteissä, mutta hänen kohdallaan myös toimittajuuden kiistäminen oli selvästi vähäisempää kuin Erämaan tapauksessa. Heikkilä liitettiin kommentteissa nimenomaan Ylen toimittajaksi ja kommentteista ilmeni, että hän on monille entuudestaan tuttu toimittaja. Iso osa kommentteista kohdistuikin Heikkilän kohdalla hänen sijastaan koko Yleen. Tästä on pääteltävissä, että kenties jossain määrin Heikkilän asema Ylen tunnettuna toimittajana suojasi häntä enemmän henkilökohtaisuuksiin menevältä häirinnältä.

Aineistossani toimittajan aseman kiistäviin viesteihin sisältyi usein argumentti siitä, että kyseinen toimittaja toimii enemmän aktivistin kuin toimittajan roolissa. Aktivistiretoriikka oli vahvaa erityisesti Erämaahan kohdistuneissa viesteissä, mikä linkittyi hänen aktiivisuutensa sosiaalisen median kanavissa. Erämaan TikTokissa julkaisemia sisältöjä kuvailtiin poliittissävyytteisiksi ja Erämaata aktivistiksi. Kommentteissa korostettiin, että tämän toiminnalla TikTokissa ja Iltalehdessä ei ole olennaista eroa:

Mistä lähtien poliittisten mielipiteiden esittäminen tiktokissa on ollut pelkkä "harrastus"? Tiktokissa Ida Erämaa esittää samat _mielipiteet_ kuin Iltalehdessä mutta jyrkemmin ja vielä enemmän fiktion nojaten. (Jaakko Heikkinen, @JaakkoHeikkine, 4.7. klo 11:46.)

Ihmettelin tätä Ida Erämaa -kohua. Tulipa yllätyksenä hänen poliittissävyytteinen Instagram-tilinsä. Ei varsinaisesti lisää uskoa toimittajan objektiivisuuteen. (Veli-Matti Jii, @vmjunnkari, 4.7. klo 14:58.)

Omien poliittisten kantojen esille tuominen journalismissa jakaa mielipiteitä myös toimittajien kesken. Pauliina Lehtosen tekemässä tutkimuksessa (2013) omien poliittisten kantojen esittämiseen suhtautuvat myönteisemmin aktiivisesti verkossa toimivat toimittajat, joilla on jo julkinen verkkopersoona. He näkivät omien kannanottojen jakamisen

viestivän ennemminkin ammattitaidosta kuin puolueellisuudesta. Osa toimittajista taas ei nähnyt omien poliittisten kantojen jakamista sosiaalisessa mediassa järkeväksi ja koki sen vähentävän heidän uskottavuuttaan toimittajana. Osa tutkimuksessa haastatelluista toimittajista kertoi, että heitä oli toimituksessa ohjeistettu välttämään omien poliittisten mielipiteiden jakamista sosiaalisessa mediassa uutisvälineen riippumattomuuden turvaamiseksi. (Lehtonen, 2013, 64–74.)

Analyysini tukee havaintoja siitä, että poliittisten näkemysten jakaminen sosiaalisessa mediassa heikentää toimittajan uskottavuutta joidenkin kommentoijien silmissä. Viesteissä Erämaa yhdistettiin ennen kaikkea poliittiseen vasemmistoon ja Erämaan tuottama journalistinen sisältö vasemmistolaiseksi agendajournalismiksi. Myös Heikkilää syytettiin viesteissä vasemmistolaisen journalismin tekemisestä. Molempiin kohdistuneissa viesteissä toistuvat muun muassa sellaiset termit kuin ”agendajournalisti”, ”vihervassari” ja ”aktivisti”.

Oikeiston ja vasemmiston välinen vastakkainasettelu näkyy aineistossani vahvana, mikä liittyy laajemmin poliittiseen polarisaatioon ja siihen, miten luottamus mediaan suhteutuu puolueiden kannatukseen. Näitä asioita tarkastelen vasta analyysini luvussa 4.3, koska ne liittyvät koko journalistiseen instituutioon. Yksittäisten toimittajien esittäminen puolueellisina on nähdäkseni myös yksilöön kohdistuvaa häirintää, koska sillä voidaan heikentää tai pyrkiä heikentämään juuri kyseisen toimittajan asemaa. Tämä näkyi aineistossani selvästi esimerkiksi kehotuksina boikotoida puolueelliseksi leimattua toimittajaa:

Toimittajien "maalittaminen" eli heidän poliittisten kytköstensä ja agendojensa julki tuominen on aivan sallittua ja oikein. Miksi heidät itsensä muka pitäisi suojata sellaiselta mitä he koko ajan tekevät muille? Eli: jos Ida Erämaa sattuu soittamaan, lyökää luuri korvaan. (Timo Hännikäinen, @hnnikinen3, 3.7. klo 8:12.)

En osta Iltalehteä niinkauan [sic] kun sen palkkalistoilla on Ida Erämaa niminen toimittaja. Suosittelen kaikkia muitakin boikotoimaan Iltalehteä. Asiakas voi aina äänestää lompakollaan. (Robert Berlund, @Berla77, 4.7. klo 9:45.)

Erämaan tapauksessa maalittamisesta puhuttiin useissa viesteissä käänteisesti niin, että maalittaja olisi Erämaa itse ja hänen kohteenaan olisivat perussuomalaiset poliitikot. Erämaan sanottiin myös kenties syyllistyneen rikokseen puhuessaan ministereiden natsitaustoista. Sekä Erämaalle että Heikkilälle myös vaadittiin useissa viesteissä potkuja. Irtisanomisen perusteiksi esitettiin sitä, että toimittaja olisi rikkonut journalismin etiikkaa joko toimimalla puolueellisesti tai valehtelemalla:

@yleuutiset, erottakaa epärehellinen @Annastiina_H. #rasismi (FactChecker, Ph.D., @Faktantarkast10, 1.7. klo 12.07.)

Ida Erämaa syyllistyi ehkä rikokseen väittäessään, että hallituksessa on useita kansallissosialistisia ministereitä. Erämaata PITÄÄ arvostella ankarasti. Hänet pitää myös erottaa Iltalehdestä. (FactChecker, Ph.D., @Faktantarkast10, 4.7. klo 10:05.)

Väitteet toimittajien poliittisuudesta eivät viitanneet pelkästään puoluepolitiikkaan vaan taustalla nähtiin myös muuta ideologisuutta. Tällaista puhetta edusti muun muassa toimittajien haukkuminen ”suvakeiksi”. Kielitoimiston mukaan sanaa käytetään sekä arkikielisesti että halventavassa tarkoituksessa ihmisestä, joka ”suhtautuu eri kulttuureihin, uskontoihin ja etnisiin ryhmiin (liian) suvaitsevaisesti” (Kielitoimiston sanakirja 2017).

4.2 Ylen ja Iltalehden esittäminen aineistossa

Aineistossani ilmeni paljon Yleisradioon ja Iltalehteen kohdistuneita viestejä. Yksittäisiin uutismedioihin kohdistuva häirintä sijoittuu nähdäkseni yksittäiseen toimittajaan ja instituutioon suunnatun häirinnän välille.

Ylen ja Iltalehden journalismi perustuu samoihin journalismin eettisiin normeihin. Tästä huolimatta niiden journalistisia rooleja ja tavoitteita voidaan pitää monella tapaa erilaisina. Yle on verorahoilla toimiva julkisen palvelun yleisradioyhtiö, jonka toiminnasta säädetään lailla. Laki muun muassa määrittelee Ylen julkisen palvelun tehtävät. Ylen journalistisen sisällöntuotantoa ohjaavia periaatteita ovat esimerkiksi demokratian ja kulttuurin vahvistaminen sekä tasa-arvon, yhteenkuuluvuuden ja moniäänisyyden

edistäminen.³ Iltalehti sen sijaan on iltapäivälehti, ja se linjaa pyrkimykseen muun muassa nopeuden ja kiinnostavuuden vaalimisen. Iltalehti on kaupallinen media ja saa rahoituksensa mainostajilta, irtonumeroiden ostajilta sekä maksullisten verkkopalvelujen tilaajilta. Erilaisesta ansaintalogiikasta huolimatta molemmat mediat ovat uutistoinnassaan poliittisesti sitoutumattomia.

Ylen ja Iltalehden välinen ero näyttäytyi selkeästi Erämaan ja Heikkilän tapauksia kommentoineiden mielikuvissa. Aineistossani erityisesti Yle nostettiin tapetille yksittäisenä mediayhtiönä. Yleen kohdistui häirinnäksi luokiteltavaa kommentointia paljon Heikkilän tapauksessa, mutta yllättäen jossain määrin myös Erämaan tapauksen kommentoissa. Yleä syytettiin valehtelusta ja siitä, että yhtiö vaatisi toimittajiaan valehtelemaan. Tällaiset puheet liitettiin muun muassa Heikkilästä Twitterissä kiertävään pätkään hänen televisioesiintymisestään:

Vai johtuu Ranskan mellakat rakenteellisesta rasismista? Kyllä toimittajalla meni arviossa agenda edelle totuuden, mutta niinhän työnantaja vaatii ajattelemaan ja puhumaan. Ajatuksia tuulettavia lomapäiviä. (Kerkko Kaukonen, @Kaukonen-Kerkko, 2.7. klo 10:35)

@Annastiina_H tältä näyttää kun ihminen on pakotettu valehtelemaan miljoonille. Oisin "vähän" vihoissani sille joka sut tähän kusetti. Nyt ei kirjoitusvapaalle jäänti auta. (जो ३ 尺ε, @JoreHopperinen, 2.7. klo 11.17.)

Aivan kuin olisi veitsi kurkulla, mutta pitää valehdella tagiaa. Säälittävää, raukka- maista, YLE on täynnä ihmisaastaa. Haukkui Ranskalaisetkin [sic]. (Pekka Surnu, @PekkaSurnu, 2.7. klo 8:24.)

Et kai sinä Yleä katsoa [sic]. Valhetta tuokin lähetys. (Subman54, @Takku17585376, 1.7. klo 23:24.)

³ Laki Yleisradio Oy:stä. Finlex.fi <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380>

Yleen kohdistuvassa kommentoinnissa korostui ajatus siitä, että Ylen puolueellisuus olisi systemaattista ja ohjattua. Ylen sisältöä kuvattiin jopa propagandaksi. Tässäkin puolueellisuus liitettiin vasemmiston äänitorvena toimimiseen:

Ylen kuva on mustavalkoinen ja ääni punainen. (librarian, @librari51275258, 1.7. klo 14:56.)

Tällä ei ole mitään tekemistä uutistoimituksen ja tiedottamisen kanssa. Tyrkytetään vihervasemmistolaista agenda. Siinä käy vaan niin, että kun kumartelee syvään matuille, pyllistää kantaranskalaisille ja hyväksyy käynnissä olevan terrorin heitä kohtaan. (Palalaikka, @PaulaPauleena, 2.7. klo 11.00.)

@Yleisradio n toimittaja @Annastiina_H jakaa puolueellista asenteellista materiaalia. @Yleisradio n budjettia pitää leikata rajusti. (Kmmo Saaristo, @KmmoSaaristo, 1.7. klo 19:34.)

Edellä mainituista esimerkeistä viimeisessä mainitaan Ylen budjetin leikkaaminen, joka oli sekin toistuva piirre aineistossani. Myös Hiltusen ja Suurosen Ylen toimittajien häirintää koskevassa tutkimuksessa havaittiin Ylen rahoituksen menettämistä koskevia uhkauksia. Vuonna 2019 toteutetussa tutkimuksessa toimittajat tosin kertoivat kokeensa, että Ylen rahoituksella uhkailu oli vähentynyt aiempiin vuosiin verrattuna. Tutkimuksessa myös ilmeni, että esihenkilöt ja tuottajat kohtaavat rahoitukseen kohdistuvaa uhkailua enemmän kuin toimittajat ja sisältötyöntekijät. (Hiltunen ja Suuronen, 2019, 68, 88.)

Tätä tutkielmaa kirjoittaessani ovat Ylen budjettileikkaukset olleet jo pidempään runsaasti esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Aihe oli esillä myös kesällä 2023, mikä selittää osaltaan rahoitusta koskevia twiittejäkin. Viimeaikaisen keskustelun taustalla on ollut hallituksen aikeet leikata Ylen rahoitusta. Hallitus perusti viime syksynä sen ja opposition yhteisen työryhmän, jonka tehtävä on arvioida muun muassa Ylen rahoitusta. Eduskunnan puhemies, perussuomalaisten poliitikko Jussi Halla-aho esitti myös tämän vuoden alkupuolella, että Ylen rahoituksesta voitaisiin leikata jopa neljännes. Halla-aho syytti Ylen olevan ideologisesti voimakkaasti kallellaan vasemmalle ja levittävän

vasemmistopropagandaa. Kiritiikissään Halla-aho puhui myös Ylen ”mädänneisyydestä” ja ”korruptiosta” (Yle 9.1.2024). Tällaiset ulostulot ovat hyvin poikkeuksellisia näin korkeassa poliittisessä asemassa olevilta toimijoilta.

Aineistossani Yleen kohdistui kommentteja, joissa Ylen toimittajia ja/tai heidän tekevänsä journalismia kuvailtiin eri tavoin surkeaksi. Lisäksi Ylen nähtiin vaikenevan aiheista, kuten Ranskassa kesällä 2023 tapahtuneista mellakoista:

Yle on hiljaa Ranskan sisällissodasta? (MikaLako, @LakoMika, 30.6. klo 14:42.)

Jos YLEläisetkin keskittyisi vain kertomaan asioista eikä tulitsemaan [sic] niitä, eli kertomaan mitä mieltä niistä pitää olla. Sitäpaitsi [sic] myös kertomatta jättäminen kun on valehtelua. Lue kirja Ylegate. (2016) ja hullummaksi on mennyt. (Markku Elva, @MarkkuElva, kuva, 2.7. klo 9:01.)

Tällaisissa viesteissä häirintä on nähdäkseni muotoiltu journalismikritiikiksi vetoamalla siihen, että Ylen journalististen sisältöjen pitäisi olla monipuolisia ja paikkansapitäviä, ja että yleisöllä on oikeus tietää, mitä maailmalla tapahtuu. Monissa tällaisissa viesteissä Ylen laadussa nähtyjä puutteita ei yksilöidä tai pohdita niiden syitä. Sen sijaan viesteissä esitetään väitteitä Ylen motiiveista, jotka ovat lähtökohtaisesti journalismin eettisten normien ja tehtävien vastaisia. Tästä syystä kommentoijat eivät tunnu ottavan vakavasti omia vaatimuksiaan Ylelle monipuolisuuden lisäämiseksi.

Iltalehti esitettiin aineistossani osittain eri valossa kuin Yle. Sitä kuvattiin monissa viesteissä roskalehdeksi, joka tuottaa ala-arvoista journalismia. Lisäksi esitettiin, että lehti tavoittelee lähinnä lukijoiden määrän maksimointia, eli klikkauksia. Kommenttien taustalta paistoi näkemys siitä, ettei lehteä kannata ottaa tosissaan. Kaupallisesta taustastaan huolimatta Iltalehti näyttäytyi kommentoijille Ylen tavoin puolueellisena, vasemmistolaisena mediana:

Jos aatemaailmaltaan avoimen oikeistolainen toimittaja vastaavasti tekisi Iltalehdeksi samankaltaisia juttuja vasemmistohallituksesta, ei niitä edes suostuttaisi julkaisemaan. (Noora Korpela, @KorpelaNoora, 2.7. klo 21:35.)

Iltalehden kohdistui myös useita boikotointikehotuksia. Osa niistä esitettiin ilman perusteluja, mutta osassa boikotin syyksi nimettiin Ida Erämaan toiminta tai yleisesti lehden poliittinen puolueellisuus. Perustelemattomat boikotointiviestit eivät mielestäni ole suoranaisesti häirintää, mutta eivät myöskään journalismikritiikkiä, sillä niissä ei esitetä perusteluita kritiikille tai pyritä kehittämään journalismia.

Iltalehti esitettiin valehtelevana uutismedianana vain yhdessä viestissä. Yllättävää onkin se, kuinka epäluottamus journalismin totuudenmukaisuuteen kohdistui Yleen, vaikka useiden mittausten mukaan suomalaiset pitävät sitä kaikkein luotettavimpana uutisvälineenä. Vuonna 2019 tehdyssä kyselyssä 83 prosenttia vastanneista suomalaisista kertoi pitävänsä Ylen uutisia erittäin luotettavina tai melko luotettavina, kun taas Iltalehden kohdalla vastaava lukema oli vain 39 prosenttia (Matikainen ym. 2020, 18–19). Tuoreimman Digital News Report -kyselytutkimuksen mukaan puolestaan vuonna 2023 luottamus Ylen uutisiin oli peräti 87 prosenttia, ja luottamus Iltalehden sen sijaan 65 prosenttia (Newman ym. 2023, 73).

Kenties tässäkin tapauksessa Yleen liittyvä puhe valehtelusta voi olla kytköksissä juuri viimeaikaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun Ylen asemasta ja mahdollisesta budjetin rajoittamisesta. Korkealta taholta ja julkisesti esitetyt kommentit Ylen ”mädänneisyydestä” ja ”korruptiosta” varmasti nakertavat jollain tapaa yleisön luottamusta Yleen sekä tarjoavat verkkokommentoiduille argumentteja.

4.3 Kehnoa, vasemmistolaista ja valheellista journalismia

Osa viesteissä esitetyistä kommentteista kohdistui koko journalistiseen instituutioon. Häirinnäksi oli tällöin tunnistettavissa viestit, joiden pyrkimyksenä näyttäytyi journalismin legitimitetin heikentäminen.

Janne Matikainen kumppaneineen (2020) on jakanut journalismin tehtävät karkeasti kolmeen luokkaan, joita ovat demokratian ydintehtävät, kulttuuriset tehtävät ja kuluttajien yksilöllisten tarpeiden palveleminen. Ensimmäiseen luokkaan kuuluvat muun muassa vallan vaihtokoirana toiminen, vallanpitäjistä riippumattoman tiedon välittäminen, yhteiskuntaa uhkaavista vaaroista ja kriiseistä varoittaminen sekä yhteiskunnallisen

keskustelun edistäminen. Kulttuurisia tehtäviä puolestaan ovat muun muassa kansalaisten sivistäminen, yhteenkuuluvuuden edistäminen ja suvaitsevaisuuden vahvistaminen. Yleisön yksilöllisiä tarpeita journalismi taas voi palvella esimerkiksi tarjoamalla ihmisille rentouttavaa ajankulua. (Matikainen ym. 2020, 39–40.) Portinvartijan tehtävän nojalla uutistoimitukset valikoivat, mitkä toimijat ja näkemykset pääsevät julkisuudessa esiin (emt., 47).

Aineistossani ajatus journalismista vallan vahtikoirana tunnistettiin, ja kommentoinnissa journalismin odotettiin tarkkailevan yhteiskunnallista vallankäyttöä. Erämaan ja Heikkilän tapausten kontekstissa vallan vahtiminen esitettiin negatiivisessa valossa. Sen motiiveja ei pidetty yleishyödyllisinä vaan poliittisina. Juuri vahtikoiran ominaisuudessa journalismissa väitettiin olevan liikaa valtaa. Useissa viesteissä vahtikoiratehtävä esitettiin myös käänteisenä niin, että poliitikoilla on oikeus tuoda vastaavasti toimittajien taustoja ja asioita julkisuuteen esille.

Ida Erämaa kirjoitti kolumnissaan: "Onko kytköstenne salaaminen se, mitä tässä medialta oikeasti toivotte?" Nyt tähtäneistön puolella ollaan järkyttyneitä, kun toimittaja saa maistaa omaa lääkettään ja hänen kytköksensä esitellään. (Matti Haapala, @HerraHaapala, 3.7. klo 11.58.)

Toimittajien taustat ja poliittinen ideologia on hyvä olla lukijoiden tiedossa. Se on hyvää journalismin avoimuutta. Yllättävän moni isokin media antaa käyttää itseään yksittäisten toimittajien aatealustana ja megafonina. (Hannu Järvinen, @HannuJärvinenPS, 2.7. klo 23:42.)

Poliitikko on vallankäyttäjä. Toimittaja on usein suurempikin vallankäyttäjä. Erikoisen kaksoisstandardi on se, että poliitikon taustojen kaiveleminen on "tiedonvälitystä", mutta toimittajan taustojen tuominen julki onkin "maalittamista". Älyllisesti epäsuhta on kestämaton. 4/6 (Wille Rydman, @willerydman 3.7. klo 18:11.)

Paitsi Erämaan, myös toimittajien yleisesti tulkittiin maalittavan poliitikkoja ja olevan "ajojahdissa" tiettyjen toimijoiden perässä. Toimittajien nähtiin aiheuttavan työllään merkittävää vahinkoa muun muassa poliitikoille ja tällä perusteltiin sitä, että saman voi

tehdä heille. Joissain viesteissä hyväksyttiin toimittajiin kohdistuvat hyökkäykset ja niihin jopa kannustettiin.

Toimittajat itse tuhoavat ihmisten uria ja kirjoittavat ihmisistä järkyttävää roskaa ilman mitään sanktiota. Kaikenlaiset ad hominem -hyökkäykset ja muut asiattomuudet heitä kohtaan ovat ihan oikeutettuja. (Timo Hännikäinen, @hnnikinen3, 3.7. klo 20:57.)

Toimittajat "maalitti" kansanedustajaa joukolla. Itse "maalittaisin" kansanedustajana toimittajia paljon enemmän. Ei tuo ole tervettä, mitä Ida Erämaa tekee. (HF, @_flashman_harry, 2.7. klo 16:32.)

Yksi keskeinen piirre aineistossani oli, että toimittajakunta esitettiin osaamattomana joukkona. Tätä esiintyi niin Erämaan kuin myös Heikkilän tapauksessa. Viesteissä syytettiin toimittajia putkiajattelusta ja näköalattomuudesta. Heitä nimitettiin roskasakiksi ja kesätoimittajia kesäunoiksi. Kommentteissa toistuivat väitteet siitä, että toimittajakunnan ja sen myötä sisältöjen taso olisi laskenut entiseen verrattuna. Toimittajien osaamiseen kohdistunut herja osui siis ennen kaikkea nuoremman sukupolven toimittajiin, kuten seuraavissa viesteissä:

Toimittajien (kesätoimittajien?) ammattikunnan taso jatkaa dramaattista laskuaan, kun viimeisetkin perinteisen journalismin rippeet hylätään yksipuolisen ja itsekeskeisen aktivismin tieltä. Surullista. (Onni Rostila, @ORostila, 2.7. klo 14:27.)

Toimittajan/journalistin ammatti on jo vuosia kokenut inflaation. Missä on kunnianhimoiset, tiedonjanoiset, lähdekriittiset, [sic] objektiiviset ja omilla aivoillaan ajattelevat? Ammattitoimittajat kirjoittaa nyt mm. tahrannoistosta, huulitäyteistä, unelmamökeistä. Maksettuja mainoksia (Stella Helne, @StellaHelne, 2.7. klo 16:22.)

Toimittajien koulutus ja osaaminen on nykyään aivan surkea. Vai onko sitä edes? (Pekka Koskinen, @koskinenpv, 2.7. klo 14:05.)

Yllä mainituissa esimerkeistä keskimmaisessä esiintyy puhetta siitä, että toimittajien tuottama sisältö olisi nykyään ennemmin maksettuja mainoksia kuin lähdekriittistä ja

faktapohjaista journalismia. Tätä perusteltiin juttuaiheilla: tahranpoistoja, huulitäytteitä ja unelmamökkejä. Tällaisia kepeitä aiheita voidaan pitää sisältönä, jolla pyritään palvelemaan yleisön yksilöllisiä tarpeita. Iso osa journalistisesta sisällöstä tavoittelee yleisön kiinnostusta, mikä liittyy jo pitkään käytyyn keskusteluun journalismin viihteellistymisestä. Viesteissä journalismin ei toivottu keskittyvän yleisön viihdyttämiseen, koska rentouttavan ajankulun tarjoaminen tulkittiin mainostajien etujen ajamiseksi ja osoitukseksi journalismin tason laskusta.

Siinä missä toimittajien osaamiseen kohdistunut herja osoitti juuri nuorten toimittajien suuntaan, esitettiin erityisesti nuoret toimittajat aineistossani myös aktivisteina ja puolueellisina vasemmistolaisina:

Nuori toimittajasukupolvi on erilainen kuin aiemmat. Intersektionaalisuuteen uskovia nuoria otetaan toimituksiin, ja se näkyy. Woke-ilmiö on totta. Kiihkeys on tosiasia. Tämä voimistuu tulevina vuosina. Ida Erämaa -tapauksessa ei ole kysymys natsismista. Vaan wokesta. (Matias Turkkila, @MatiasTurkkila, 4.7. klo 9:55.)

Ääri-journalistit ovat someajan tulenpunaisia aktivisteja. Jokainen uusi sukupolvi entistä radikaalimpi. Amerikan tie kun nämä lietsovat polarisaatiota vasureihin. Jos vanhaksi elää mielenkiintoista nähdä mihin tämä kehitys johtaa (Mikko Engren, @enkka, 2.7. klo 10:40.)

Journalistin ohjeissakin mainittuja pyrkimyksiä totuudellisuuteen sekä mielipiteiden ja sepitetyn aineiston erottamisesta tosiasioista (JSN 2014) pidettiin tärkeinä periaatteina, mutta niiden ei nähty toteutuvan. Sen sijaan toimittajien nähtiin valehtelevan ja mielipiteelliset tekstit tulkittiin puolueellisiksi kannanotoiksi. Puolueellisuuteen viittaa nähdäkseni myös sanan ”ääri” liittäminen journalisteihin, samalla tavalla kuin puhutaan esimerkiksi äärioikeistosta tai ääri vasemmistosta. Myös Suomen valtamedia kokonaisuudessaan esitetään isossa osassa aineistoani puolueellisena kanavana, joka on vasemmiston hallussa ja ohjailtavana. Tähän havaintoon yhdistyivät arviot journalismin epäluotettavuudesta:

Paskan vitut uutistoimittajan Vale propaganda [sic] paistoi läpi kuin naantalin auringko. Kukaan ei ota suomen mediaa enään tosissaan (Miikapk88, @Miikapk88190083, 2.7. klo 23:20.)

Ei voi luottaa mediaan oikein enää ollenkaan. Täytyy olla tosi tarkkana ja mutustella oikeasti joka lauseen todenmukaisuus ja yleisesti katsoa kaikki kirjoittajasta yms. Suurin osa toimittajista on vasemman siiven ihmisiä, joille valeet [sic] ja asioiden vääntelyt on arkipäivää. (MikS, @aslakkos, 2.7. klo 14:57.)

Heikkoa luottamusta journalismiin esittivät kommentoijat, jotka erottautuivat itse poliittisesta vasemmistosta. Tämän lisäksi viesteissä puhuttiin median olevan oikeiston ja erityisesti perussuomalaisten ”perässä”. Tästä voi päätellä, että kommentoijissa oli perussuomalaisten kannattajia tai että he suhtautuivat puolueeseen positiivisesti. Tätä kytkentää tukevat myös muut tutkimukset, joiden mukaan heikointa luottamus mediaan on perussuomalaisten kannattajien kohdalla (Ojala ja Matikainen 2022, 55, 62).

Myös sisältöjen tasapuolisuus jakaa mielipiteitä erityisesti eri poliittisten puoluekantojen omaavien välillä. Tasapuolisuudella tarkoitetaan tässä asiassa sitä, tuoko journalistinen media tarpeeksi vaihtoehtoisia näkemyksiä esiin yhteiskunnallisissa kysymyksissä. Perussuomalaisten äänestäjistä vain 30 prosenttia näki median tasapuolisena, kun esimerkiksi vihreiden kannattajilla vastaava luku oli 82 prosenttia. (Matikainen ym. 2020, 47.) Oma analyysini viittaa siihen, että Erämaan ja Heikkilän tapauksia kriittisesti kommentoineiden argumentit sopivat perussuomalaisten kannattajista muodostettuihin profiileihin.

Paitsi että oikeistolaisuus esitettiin aineistossani hyökkäyksien ja valheiden kohteena, ei siitä muutoin puhuttu. Tällä tavoin se näyttäytyi ikään kuin normina. Sen sijaan vasemmistolaisuus esitettiin ikään kuin epänormaalina sekä epäeettisenä muun muassa viittaamalla toistuvasti siihen, että vasemmistolaisuus selittäisi toimittajien valehtelua. Huomionarvoista myös on, että Erämaan tapauksessa suurin osa toimittajaa tai journalistista instituutiota häirinneistä poliitikoista oli juuri perussuomalaisten kansanedustajia. Joukossa oli kuitenkin äänekkäänä poliittisena osallistujana myös kokoomuksen Tere Sammallahti:

Suomalainen mediakulttuuri on kehittynyt todella huonoon suuntaan. Lehtimiehet toimivat yhä enemmän pikemminkin yhteiskunnallisina aktivisteina kuin tiedonvälittäjinä. Se rapauttaa ymmärrettävästi mediakenttämme uskottavuutta ja luotettavuutta. Se on todella suuri sääli. 5/6 (Wille Rydman, @willerydman, 3.7. klo 18:11.)

IS levittää valheita ministerien äänestyspäätöksistä, Yle tunkee sisäministerille sanoja suuhun, IL:n toimittaja levittää huhuja ministerien natsitaustoista, kansanedustaja ulos festareilta poliittisista syistä. Hullua on ja hullummaksi menee. Porvarihallitus, pysykää lujana. (Tere Sammallahti, @TereSammallahti, 2.7. klo 16:10.)

Aiempien tutkimusten mukaan median syyttäminen valeuutisoinnista on poliitikoille ja etenkin populististen puolueiden poliitikoille yhä vain suosittu poliittinen taktiikka (Egelhofer ja Lecheler 2019; Hanitzsch, Van Dalen ja Steindl, 2018). Voikin tulkita, että perussuomalaisten kansanedustajilla on todennäköisesti poliittisia päämääriä viestiensä taustalla, etenkin kun Erämaan analyysi ja hänen useat TikTok-videosensa kritisoivat hallitusta ja tarkemmin ottaen perussuomalaisia. Omalla nimellään kirjoittavien poliitikkojen rinnalla myös monet muut toimijat kuvasivat viesteissään journalismia valheelliseksi, joko nimellään tai anonyymisti nimimerkin takaa. Tämä viestii siitä, että valtamedian uutisista puhuvat valeuutisina muutkin kuin vain poliittiset vallankäyttäjät.

Journalismi-instituutiota ruodittiin jossain määrin aineistossani myös siitä, ettei se sallisi itseensä kohdistuvaa kritiikkiä tai ettei se oikaisisi tekemiään virheitä. Aineistossa esiintyi esimerkiksi näkemys siitä, ettei Erämaan mielipidetekstistä voi tehdä oikaisupyynnöä, koska kyse ei ole yksittäisestä virheestä, vaan valheiden levittämisestä ikään kuin systemaattisemmin:

Ida Erämaa on itse, tahallaan ja tarkoituksella aiheuttanut omalla toiminnallaan tämän tilanteen ja hänen pitäisi painua Seiska-lehteen töihin. Kyseessä on agendajournalismi, hän suoltaa sontaa, valheita, eikä kyseessä siis ole yksittäinen virhe, josta voisi tehdä oikaisupyynnön. (Arko Salminen, @ArkoSalminen, 3.7. klo 1:03.)

Ulospäin viesteissä luotiin siis kuvaa siitä, että journalismi-instituutio olisi korruptoitunut, eikä tähän voisi puuttua. Väite siitä, että oikaisupyynnöjä voisi tehdä vain yksittäisistä virheistä, on harhaanjohtaja ja se voi rapauttaa journalismi-instituution uskottavuutta. Se, että Erämaan ja Heikkilän tapauksissa oikaisupyynnöjä ei ollut tehty, voi viestiä myös siitä, että kommentoijat tietävät itse, ettei jutuissa ole mitään oikaistavaa. Oikaisupyynnöjen vaatiminen ja samalla niiden tekemättä jättäminen näyttäytyy ristiriitana, joka voi nähdäkseni ilmentää sitä, että journalismin leimaaminen valheelliseksi on ennen kaikkea tietoinen vaikuttamiskeino.

Toimittajien esitettiin olevan rikoslain yläpuolella ja Suomen perinteisen median asema rinnastettiin ironisesti Venäjään, jossa "journalismi on aina oikeassa". Venäjä-viittauksia ilmeni aineistossani laajemminkin, ja esimerkiksi valeutisväitteissä toistuivat viittaukset Venäjän propagandan vaikutukseen. Suomen valtamedian sanottiin käyttävän Putinin hallinnon retoriikkaa ja myötäilevän valeutisoinnillaan Venäjän propagandaa. Tällaiset väitteet voivat toistuvina heikentää luottamusta totuudenmukaiseen ja vapaaseen mediaan Suomessa.

Aineistossani näkyi myös koko journalismi-instituution suoranainen vastustaminen. Pisimmälle vietyinä tämä näkyi seuraavassa viestissä, jonka kirjoitusasu viittaa siihen, että sen kirjoittaja ei ole välttämättä nimimerkissä mainittu Jarmo Virtanen:

Jos me haluamme että todellinen sananvapaus toteutuu niin Ida Erämaa tapainen "journalistit" pitää saada hiljainen. He ovat papukaijat, jotka toistavat globalistien valheet. Sitä kun he hiljenevät ja iso mediakorporaatiot lakkautetaan, todellinen sananvapaus toteutuu. (Jarmo Virtanen, @JVirtanen123, 3.7. klo 23:15.)

4.4 Maalittamisen tunnistaminen

Tässä luvussa tarkastelen tutkimusaineistoani toisen tutkimuskysymyksen valossa, eli miten maalittaminen oli aineistossani erotettavissa muusta verkkohäirinnästä. Määrittelin tutkielmani alaluvussa 2.1 maalittamisen "julkisesti tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa kohde asetetaan maalitauluksi uhkaamalla, mustamaalaamalla tai levittämällä hänestä

yksityisiä, perättömiä tai muutoin loukkaavia tietoja ja jonka tarkoituksena on vaientaa kohde tai muuten vaikuttaa hänen toimintaansa”.

Selkeintä maalittaminen oli Erämaahan ja Heikkilään yksilöinä kohdistuvassa häirinnässä, koska heistä jaettiin viesteissä paljon erilaisia yksityiseksi, perättömiksi tai loukkaavaksi tulkittavissa olevia tietoja. Erämaan kohdalla tällaisia olivat esimerkiksi tämän työhistorian ja ulkonäön tuominen osaksi keskustelua pilkkaavassa tai muutoin loukkaavassa tarkoituksessa. Heikkilän kohdalla taas esitettiin useita loukkaavia – ja ilmeisen harhaanjohtavia – väitteitä hänen terveydentilastaan ja päihteidenkäytöstään. Molempien kohdalla tällaisten tietojen ja väitteiden levittämisessä näytteli isossa roolissa se, kuinka heistä jaettiin viesteissä kuvia ja videoita.

Erämaahan kohdalla keskeisen osan maalitusta muodostivat hänen sosiaalisen median tiliensä kaivelu ja niiden tuominen osaksi keskustelua. Hänen sanomisiansa ja tekemisiansä pengottiin erityisesti TikTokista ja niiden avulla pyrittiin horjuttamaan hänen asemaansa toimittajana. Somesisältöjä käytettiin ennen kaikkea mustamaalaavassa tarkoituksessa tukemaan väitettä siitä, ettei Erämaa olisi puolueeton toimittaja vaan ”valehteleva aktivisti” ja ”politiikan peluri”. Kuvakaappausten levittäminen puolestaan mahdollisti sen, että myös Erämaan ulkonäkö tuotiin osaksi maalitusta. Heikkilän tapauksessa maalittaminen kytkeytyi ennen kaikkea hänen televisioesiintymiseensä, josta otettua videopätkää levitettiin Twitterissä selvästi loukkaavassa tarkoituksessa. Myös tässä tapauksessa videota käytettiin mustamaalaamaan toimittajaa ja esittämään hänet osamattomana tai muuten sopimattomana ammatilliseen asemaansa. Tähän sisältyi väitteet toimittajan puolueellisuudesta ja valheellisten sisältöjen tehtailusta. Videon myötä Heikkilästä myös levitettiin monenlaisia henkilökohtaisia ja loukkaavia väitteitä, kuten väitteitä tämän mielenterveysongelmista, alkoholi- ja huumeongelmasta sekä sairauksista.

Molempia toimittajia vastaan käytettiin siis heidän audiovisuaalisia esiintymisiään omilla kasvoillaan joko sosiaalisessa mediassa tai televisiossa. Visuaalisten esitysten tuominen osaksi maalitusta ilmentääkin mielestäni hyvin ilmiöön liittyvää maalitauluvertausta: jotta toimittaja voidaan asettaa maalitauluksi, pitää olla jotain, mitä ripustaa

esille. Tässä tarkoituksessa toimivana elementtinä näyttävät olleen visuaaliset esitykset, joissa toimittaja näyttäytyy omilla kasvoillaan. Pelkkien toimittajien mielipidetekstien tuominen näytille tuskin olisi lietsonut yhtä tehokkaasti häirintää heitä kohtaan. Visuaalisten merkitysten keskeisyyttä maalittamisessa tukevat myös aiemmat tutkimustulokset siitä, että televisiossa ja sosiaalisessa mediassa esiintyminen lisää toimittajiin kohdistuvan häirinnän uhkaa (Stahel 2023).

Ulkoisten piirteiden tunnistettavuus lisää aiemman tutkimuksen mukaan esimerkiksi sukupuoliin menevää häirintää (Waisbord 2020, 1033). Aineistossani ilmenikin paljon naisvihamielistä häirintää ja sen yhteydessä toimittajien ulkonäön kommentointia. Pidän hyvin todennäköisenä sitä, että tällaisen häirinnän määrää lisäsi se, että toimittajien ulkoisia piirteitä tuotiin näkyväksi. Naisvihamielisistä viesteistä ainakin seksuaalissävyyteistä väkivaltaa sisältävät viestit olivat nähdäkseni maalittamista, koska ne ovat tulkittavissa suoriksi tai epäsuoriksi uhkailuiksi.

Olennaista maalituksen tunnistamisessa on tarkastella myös viestiketjuja. Maalituksessa kohde pyritään asettamaan ikään kuin maalitauluksi ja muita kehoitetaan epäsuorasti tai suorasti hyökkäämään kohteen kimppuun. Tämä pyrkimys näkyi selvemmin twiiteissä kuin niiden vastauksissa – onhan twiitin julkaisija se, joka päättää tuoda asiansa julkiseksi, eikä välttämättä reagoi vaan siihen, mitä joku toinen on Twitterissä sanonut. Erämaan sosiaalisesta mediasta kaiveltuja kuvia ja videoita sekä Heikkilän televisioesiintymistä jaettiin selvästi enemmän juuri twiiteissä eikä viestiketjujen vastauksissa. Sitäkin tosin tapahtui.

Erämaan tapauksessa poliitikoilla oli suuri rooli maalittamisessa. Perussuomalaisten poliitikon Wille Rydmanin voi oikeastaan tulkita aloittaneen maalituksen. Heti Erämaan näkökulmatekstin julkaisupäivän aamuna Rydman näet julkaisi twiitin, jonka kylkeen hän liitti kuvakaappaukset kolmesta eri Erämaan Iltalehteen kirjoittamasta jutusta:

Kilpailu härskimmän vihervasemmistolaisen agendajournalistin asemasta on Suomessa todella kova, mutta jo ensimmäinen kuukausi Iltalehden toimittajana

on nostanut tämän Ida Erämaan ehdottomasti kärkisijoista kisaavien joukkoon.
(Wille Rydman, @willerydman, 2.7. klo 10:33.)

Muutaman tunnin kuluttua tästä hän julkaisi toisen twiitin, johon oli liitetty kuvakaappaus Erämaan TikTok-videosta, jossa tämä puhuu pääministeristä ja ministereiden natsitaustoista:

Iltalehteen äärimmäisen ps-vastaisia juttuja solkenaan kirjoittanut toimittaja Ida Erämaa TikTokissa. Hänen mukaansa usealla ministerillämme on "natsitausta". Tällaisessa vaihtoehtotodellisuudessa lehtimiehemme elävät. Ei ihme, että heidän juttunsa ovat sellaisia kuin ovat. (Wille Rydman, @willerydman, 2.7. klo 13:32.)

Vielä samana päivänä perussuomalaisten Onni Rostila julkaisi twiitin, jossa tämä arvioi kesätoimittajien ammattikunnan tason laskeneen ja linkkasi siihen Erämaan samaisen TikTok-julkaisun. Myöhemmin perussuomalaisten varapuheenjohtaja Sebastian Tynkkynen twiittasi Erämaasta ja kertoi käyneensä läpi tämän TikTok-tilin.

Vaikuttaa siltä, että Rydman oli ensimmäinen, joka asetti Erämaan maalitauluksi ja toi julkiseen keskusteluun myös hänen TikTok-videosa. Myöhemmin muut poliitikot lähtivät maalitukseen mukaan. Kansalaisten ja anonyymien käyttäjien maalitukseen osallistuneet viestit seurasivat vasta perästä. Poliitikkojen viestinnällä ja erityisesti Rydmanin viesteillä voi siis nähdä olevan aivan keskeinen vaikutus Erämaan maalittamisessa. On toki oletettavaa, että poliitikkojen viestinnän seurauksena Erämaa sai osakseen häirintää myös muualla kuin vain poliitikkojen aloittamissa viestiketjuissa.

Siinä missä Erämaahan kohdistunut häirintä tulkittiin julkisuudessa yleisesti maalittamiseksi, ei Heikkilän kohtaamasta häirinnästä puhuttu juurikaan tapauksen yhteydessä. Jälkikäteen asiasta on kirjoitettu Journalisti-lehdessä (Journalisti 6.7.2023), mutta siinäkin häirintää ei nimitetä maalittamiseksi. Sen sijaan jutussa puhutaan "lokakampanjasta", "vihakampanjasta" ja "hyökkäyksestä". Voi olla, että poliitikkojen keskeinen rooli Erämaan häirinnässä vaikutti siihen, että tapaus noteerattiin isosti julkisuudessa ja siihen, että toiminnasta alettiin puhua nimenomaan maalittamisena.

Osassa Erämaan ja Heikkilän maalitusta näkyi selkä pyrkimys vaientaa toimittajia. Erämaan kohdalla tämä näkyi muun muassa kehotuksena ilmiantaa ja siten sulkea hänen sosiaalisen median tilinsä. Molempien toimittajien kohdalla hiljentämisyrittämyksiä olivat vaatimukset siitä, että toimittajille tulisi antaa potkut työpaikoistaan.

Yleen kohdistuvat vaatimukset sen rahoituksen leikkaamisesta on tulkittavissa välilliseksi hiljentämisyrittämykseksi, koska rahoituksen leikkaaminen kaventaisi Ylen toimintaa. Yleen kohdistunut maalittaminen oli silti nähdäkseni erilaista kuin toimittajien maalittaminen. Vaikka päämääräksi asetettiin Ylen toiminnan rajoittaminen, viestien kohteina oli Annastiina Heikkilä. Heikkilä toimi siten maalitauluna Yleen kohdistuvalle vaikuttamiselle.

Sen sijaan Iltalehteen ei kohdistunut tulkintani mukaan aineistossani sen enempää suoraan kuin välillistäkään maalittamista. Vaikka myös Iltalehti esitettiin viesteissä valheellisena ja puolueellisena, sen toiminnan rajoittamista ei ehdotettu.

Aineistossani esiintyi myös yleisemmin mediakenttään ja journalismi-instituutioon kohdistuvaa häirintää. Sitä esiintyi erityisesti monien poliitikkojen, muun muassa Wille Rydmanin, Sebastian Tynkkysen ja Tere Sammallahten, viesteissä. Näiden poliitikkojen viesteissä valtamediasta puhuttiin vasemmistolaisena, valheellisena ja huonolaatuisena journalismina. Tällaisista viesteistä on pääteltävissä paitsi vasemmistopuolueisiin kohdistuvaa mustamaalaamista, myös journalismin tai yksittäisten viestintävälineiden uskottavuuden heikentämistä. Tässä ei ollut silti ollut nähdäkseni kyse maalittamisesta, koska kohteena ei ollut yksittäinen toimittaja tai journalistinen media vaan koko journalismi-instituutio.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tässä luvussa tiivistän tutkielmani keskeiset tulokset sekä pohdin niiden merkitystä. Pyrin samalla vastaamaan asettamiini tutkimuskysymyksiin. Lopuksi arvioin tutkielmani luotettavuutta sekä esitän ideoita jatkotutkimusta varten.

Tämän tutkielman tarkoitus oli tarkastella, millaista maalittamista ja muuta verkkohäirintää Iltalehden toimittaja Ida Erämaahan sekä Ylen toimittaja Annastiina Heikkilään kohdistettiin kesällä 2023. Ensimmäinen tutkimuskysymys koski sitä, millaista häirintää analysoitavissa tapauksissa oli tunnistettavissa. Toinen tutkimuskysymys taas kohdistui siihen, millä tavoin maalittaminen oli erotettavissa muusta verkkohäirinnästä. Näihin tutkimuskysymyksiin hain vastauksia analysoimalla kyseisiä tapauksia kommentoineita Twitter-viestejä neljän päivän ajalta. Analyysissäni jaoin aineistossa esiintyneen häirinnän kolmeen eri luokkaan sen perusteella, kohdistuiko häirintä toimittajaan, uutismediaan vai koko journalismi-instituutioon.

Erämaahan ja Heikkilään henkilöinä kohdistuneessa häirinnässä korostuivat muut kuin heidän ammatilliseen rooliinsa liittyvät seikat, kuten heidän sukupuolensa, ikänsä, ulkonäkönsä sekä heidän oletettu terveydentilansa. Tämän lisäksi häirintää kohdistettiin laajemmin ryhmiin, joita Erämaan ja Heikkilän nähtiin edustavan. Erityisen merkittävästi nousi esiin heidän sukupuolensa ja siihen liitetty vieroksuttu ideologia, feminismi.

Tulos ei ollut yllättävä. Aiemman tutkimustiedon mukaan häirintää kokevat vähemmistöihin kuuluvien toimittajien lisäksi erityisesti naistoimittajat (Waisbord 2020; Stahel 2023). Tutkimusten mukaan naistoimittajien kokema häirintä on myös usein luonteeltaan naisvihamielistä ja seksuaalista (esim. Chen ym. 2020, 883–885; Clark ja Grech 2017, 13). Omassa analyysissäni tällaiset piirteet näkyivät muun muassa naisia halventavien termien käyttönä ja viittauksina seksuaaliseen väkivaltaan, mikä on sekin tyypillinen piirre naistoimittajiin kohdistuneessa häirinnässä (emt.; Löfgren Nilsson & Örnebring 2016).

Aineistostani nousi esiin myös muita häirinnän piirteitä, joiden voi tulkita olevan kytköksissä toimittajien naissukupuoleen, koska niitä käytettiin viesteissä päällekkäin naisvihamielisten ilmausten kanssa. Tällaisia olivat ainakin toimittajien älykkyyden epäileminen, johon ovat kiinnittäneet huomiota myös Hiltunen ja Suuronen (2019, 80).

Erämaahan ja Heikkilään kohdistunut häirintä kytkeytyi vahvasti näiden esiintymiseen televisiossa ja sosiaalisessa mediassa. Erämaan tapauksessa häirinnässä viitattiin paljon hänen sosiaalisen median sisältöihinsä, erityisesti TikTok-videoihin. Heikkilän kohdalla puolestaan puhuttiin hänen televisioesiintymisestään. Molemmissa tapauksissa toimittajien esiintymisistä jaettiin videoita, linkkejä ja kuvakaappauksia, ja niitä käytettiin viesteissä loukkaavassa tarkoituksessa. Tämä on linjassa aiemman tutkimuksen kanssa, jonka mukaan toimittajan laaja näkyvyys esimerkiksi sosiaalisessa mediassa tai mediatalojen julkaisualustoilla lisää riskiä joutua häirinnän kohteeksi (Löfgren Nilsson ja Örnebring 2016; Stahel 2023).

Tutkielmassani toimittajien esiintyminen videolla näyttäytyy siis elementtinä, joka triggeröi häirintää. Kenties juuri tästä syystä videoita käytettiin aineistossani maalittamisessa, jonka pyrkimyksenä näyttäytyi lietsoa muutkin hyökkäämään toimittajan kimppuun. Rinnastin analyysissäni videot maalitauluun, jolla toimittajat asetettiin Twitterissä näytille tarjoamaan häiriköijille tarttumapintaa esimerkiksi toimittajien ulkonäön tai elekielen kommentoimiseen. Videoita käytettiin hyväksi myös ammatillisen osaamisen kyseenalaistamiseksi. Toimittajien sosiaaliseen mediaan tuottamien sisältöjen ja televisioesiintymisen tuominen osaksi keskustelua Twitterissä näyttäytyikin aineistossani aivan keskeisenä välineenä maalittamiselle.

Erämaan tapauksessa erityisesti perussuomalaisien kansanedustajat näyttäytyivät maalituksen laukaisijoina. Kun Wille Rydman toi ensimmäisenä keskusteluun Erämaan TikTok-videot, muutamat muut poliitikot seurasivat perässä. Vaikka häirintää kohdistettiinkin Heikkilään ja Erämaahan yksilöinä, voi poliitikkojen viesteistä tulkita pyrkimykseksi heikentää koko journalismi-instituution legitimitettä. Nähdäkseni kyse on ennen kaikkea poliittisesta tavoitteesta – onhan journalismi vallan vahtikoira ja sillä on suuri valta määrittellä, miten poliitikot esitetään journalismissa.

Journalismi esitettiin isossa osassa aineistoani epäeettisenä, ja tätä perusteltiin ennen kaikkea sillä, että se toimisi puolueellisesti ja valheellisesti. Uutisten leimaamisesta valeutisiksi onkin tullut etenkin populistisesti toimiville poliitikoille yleinen taktiikka, jolla kyseenalaistetaan itseen kohdistuvaa kriittistä huomiota journalismissa (vrt. Egelhofer ja Lecheler 2019, 106–107; Hanitzsch, Van Dalen & Steindl, 2018). Sosiaalisen median kautta poliitikot pystyvät samalla kiertämään toimittajien editointia ja vaikuttamaa suoraan yleiseen mielipiteeseen.

Maalituksessa keskeisenä elementtinä on se, että toiminnan taustalla näyttäytyy hiljentämisyrittäminen tai muu pyrkimys vaikuttaa kohteeseen. Journalismi-instituution aseman heikentämisen lisäksi aineistossani näkyi pyrkimyksiä hiljentää toimittajat ehdottamalla heidän sosiaalisen median tilinsä sulkemista tai vaatimalla heidän irtisanomistaan. Myös väkivaltaviittaukset voi tulkita uhkauksiksi ja siten pyrkimykseksi hiljentää toimittajat pelottelun avulla.

Vastoin ennako-oletustani tutkimukseni osoittaa, että maalittamista kohdistui aineistossani myös muihin kuin yksittäisiin toimittajiin, erityisesti Yleen uutismedian. Yleen kohdistunut häirintä täyttää mielestäni välillisesti maalittamisen määritelmän, koska siinä pyrittiin vaikuttamaan Ylen resursseihin levittämällä siitä kuvaa puolueellista ja valheellista sisältöä tuottavana journalistisena median. Sen sijaan Iltalehteen maalittamista ei nähdäkseni kohdistunut.

Tutkimuskohteenani oli kaksi samanaikaista naistoimittajan häirintätapausta, jotka ovat joistakin yhteisistä piirteistä huolimatta enemmän tai vähemmän erityisiä. Myös näihin tapauksiin liittyvä empiirinen havaintoaineisto on suhteellisen suppea. Näin ollen analyysin tulosten yleistämisessä on syytä olla varovainen. Tästä huolimatta tutkielmani auttaa tunnistamaan useita mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita. Ensinnäkin häirinnän muotojen ymmärtämiseksi tarvitaan enemmän tutkittavia tapauksia ja niiden analysoimiseksi on syytä kerätä laajempia aineistoja, luonnollisesti myös Twitterin ulkopuolelta. Suomessa toimittajien häirintä kohdistuu tutkimusten perusteella erityisesti naisiin, joten nimenomaan naisiin kohdistuvan häirinnän tutkimista on syytä jatkaa. Erityisen kiinnostavaa olisi pureutua naisvihamielisen ja seksuaalisella väkivallalla flirttailevan

häirinnän yleisyyteen. Toisaalta tutkimusta olisi syytä laajentaa myös muihin häirinnän potentiaaliin kohteisiin, kuten erilaisia vähemmistöjä edustaviin toimittajiin.

Vaikka toimittajat ovat häirinnän tutkimuksessa luonteva tutkimuskohde, kiinnostavaa olisi tarkastella yleisön suhtautumista toimittajien esillä olemiseen sosiaalisessa mediassa yksityishenkilöinä ja sitä, vaikuttaako se heidän asenteisiinsa toimittajan tuottamaa journalistista sisältöä kohtaan. Toinen kiinnostava kulma olisi tarkastella sitä, kuinka toimittajien sisältöihin suhtaudutaan heidän työpaikoillaan: kannustetaanko aktiivisuuteen sosiaalisessa mediassa tai sallitaanko myös poliittisten tai kaupallisten sisältöjen tekeminen?

6 LÄHTEET

- Barnard, Stephen R. 2014. "‘Tweet or be sacked’: Twitter and the new elements of journalistic space." *Journalism* 17(2): 190–207. <https://doi.org/10.1177/146488491455307>
- Chadwick, Andrew. 2017. *The Hybrid Media System: Politics and Power*. New York: Oxford University Press.
- Chen, Gina, Masullo ja Pain, Paromita. 2017. "Normalizing online comments." *Journalism Practice* 11(7): 876–892. <https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1205954>
- Chen, Gina Masullo, Pain, Paromita, Chen, Victoria, Mekelburg, Madlin, Springer, Nina ja Troger, Franziska. 2020. "‘You Really Have to Have a Thick Skin’: A Cross-Cultural Perspective on How Online Harassment Influences Female Journalists." *Journalism* 21(7), 877–895. <https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1177/1464884918768500>
- Clark, Marilyn ja Grech, Anna. 2017. *Journalists Under Pressure: Unwarranted Interference, Fear and Self-Censorship in Europe*. Council of Europe.
- Egelhofer, Jana Laura ja Lecheler, Sophie. 2019. "Fake News as a Two-Dimensional Phenomenon: A Framework and Research Agenda." *Annals of the International Communication Association* 43(2), 97–116. <https://doi.org/10.1080/23808985.2019.1602782>
- Hanitzsch, Thomas, Van Dalen, Arjen, & Steindl, Nina. 2018. "Caught in the nexus: A comparative and longitudinal analysis of public trust in the press." *The International Journal of Press/Politics*, 23(1), 3–23. <https://doi.org/10.1177/1940161217740695>
- Heinonen, Ari. 1995. *Vahtikoiran omatunto: Journalismin itsesääntely ja toimittajat*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hiltunen, Ilmari. 2022. *External Interference in Finnish Professional Journalism*. Tampere: Tampere University.
- Hiltunen, Ilmari ja Suuronen, Aleks. 2019. Kysely häirinnästä ja painostuksesta ohjelmatyötä tekeville yleläisille: Raportti Yleisradion vaikuttamis- ja painostuskyselyn tuloksista. Ylen julkaisu, 18.12.2019. Viitattu 4.5.2024. https://drive.google.com/file/d/1AyZRG_X9R5Ce-HUP0LpI66GiDo0C-9pOU/view
- Hiltunen, Ilmari ja Suuronen, Aleks. 2020. "Differences Based on Individual- and Organizational-level Factors in Experiences of External Interference among Finnish Journalists". *Journalism Practice* 2022 16(4), 774–796. <https://doi.org/10.1080/17512786.2020.1815558>
- Hiltunen, Ilmari, Suuronen, Aleks & Pöyhtäri, Reetta. 2022. "Journalistien painostus ja uhkailu Suomessa: yleisyys ja vaikutukset." *Media & viestintä*, 45(2), 46–71. <https://doi.org/10.23983/mv.120278>
- Ikäheimo, Hannu-Pekka ja Vahti, Jukka. 2021. *Mediavälitteinen yhteiskunnallinen vaikuttaminen: Murros ja tulevaisuus. Sitran selvityksiä 178*. Helsinki: PunaMusta.

Illman, Mika. 2020. Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen: Lainsäädännön arviointia. Valtioneuvoston selvitys 2020:3. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020120399312>

Lehtonen, Pauliina. 2013. Itsensä markkinoijat: Nuorten journalistien urapolut ja yksilöllistyvä työelämä. Tampere: Tampere University Press.

Lounasmeri, Lotta. 2016. "Revisiting the Spheres of Public Discussion: the history of Finland's globalization debate". *Journalism Practice*, 11(10), 1302–1318, DOI: 10.1080/17512786.2016.1259959

Löfgren Nilsson, Monica ja Örnebring, Henrik. 2016. "Journalism Under Threat. Intimidation and harassment of Swedish journalists." *Journalism Practice*, 10(7), 880–890, DOI: 10.1080/17512786.2016.1164614

Matikainen, Janne, Ojala, Markus, Horowitz, Minna ja Jääsaari, Johanna. 2020. Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: Instituutiot, journalismi ja mediasuhde. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisusarja, Nro 17, Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Helsinki. <http://hdl.handle.net/10138/319153>

Miller, Kaitlin C. 2023. "Hostility toward the Press: A Synthesis of Terms, Research, and Future Directions in Examining Harassment of Journalists." *Digital Journalism*, 11(7), 1230–1249. <https://doi.org/10.1080/21670811.2021.1991824>

Miller, Kaitlin C. 2023. "The Price You Pay and the Badge of Honor: Journalists, Gender, and Harassment." *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 100(1), 193–213. DOI: 10.1177/10776990221088761

Newman, Nic, Fletcher, Richard, Eddy, Kirsten, Robertson, Craig T. ja Kleis Nielsen, Rasmus. 2023. Reuters Institute Digital News Report 2023. Reuters Institute for the Study of Journalism. DOI: 10.60625/risj-p6es-hb13

Ojala, Markus & Matikainen, Janne. 2022. "Heikentynyttä vai eriytynyttä? Suomalaisten luottamus uutismediaan." *Media & viestintä*, 45(1), 44–67.

Reunanen, Esa ja Koljonen, Kari. 2014. Toimittajan sanansijat. Tampere: Tampere University Press.

Salminen, Joni, Sengün, Sercan, Corporan, Juan, Jung, Soon-gyo ja Jansen, Bernard J. 2020. "Topic-driven toxicity: Exploring the relationship between online toxicity and news topics." *PLoS ONE*, 15(2). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0228723>

Saresma, Tuija, Pöyhtäri, Reeta, Knuutila, Aleks, Kosonen, Heidi, Juutinen, Marko, Haara, Paula, Tulonen, Urho, Nikunen, Kaarina ja Rauta, Jenita. 2022. Verkkoviha: Vihanpuheen tuottajien ja levittäjien verkostot, toimintamuodot ja motiivit. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:48. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164244/VNTEAS_2022_48.pdf

Stahel, Lea. 2023. "Why Do Journalists Face Varying Degrees of Digital Hostility? Examining the Interplay Between Minority Identity and Celebrity Capital." *Communication Research*, 50(4), 410–452. DOI: 10.1177/00936502231158426

Vainikka, Eliisa, Noppari, Elina, Heinonen, Ari ja Huhtamäki, Jukka. 2013. *Twitteriä ja uutispäivittelyä: toimittajana sosiaalisessa mediassa*. Tampere: Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET.

Vehkoo, Johanna. 2012. "Journalismikritiikin vuosikirja." *Media ja viestintä* 2012(1). Tampere: Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET. <https://urn.fi/urn:nbn:uta-3-974>

Välvirronen, Jari ja Kunelius, Risto. 2009. "Politiikan journalismi medioitumisen aikakaudella." Teoksessa Esa Välvirronen (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus. 225–247.

Waisbord, Silvio 2020. "Mob Censorship: Online Violence of US Journalists in Times of Digital Hate and Populism." *Digital Journalism* 8(8), 1030–1046. <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1818111>

Waisbord, Silvio. 2022b. "Trolling Journalists and the Risks of Digital Publicity." *Journalism Practice*, 16(5), 984–1000. <https://doi.org/10.1080/17512786.2020.1827450>

Westlund, Oscar, Roy Krøvel ja Kristin Skare Orgeret. 2022. "Newsafety: Infrastructures, Practices and Consequences." *Journalism Practice* 16(9). 1811–1828. <https://doi.org/10.1080/17512786.2022.2130818>

Wotanis, Lindsey ja McMillan, Laurie. 2014. "Performing Gender on YouTube". *Feminist Media Studies*. 14(6), 912–928. DOI: 10.1080/14680777.2014.882373

7 VERKKOLÄHTEET

Iltalehti. "Näkökulma: Perussuomalaiset patistamassa toimittajia takaisin Kekkonen ruotuun." Julkaistu 2.7.2023. Haettu 5.5.2024 <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/a2008b51-9284-4788-b934-21a723e52632>

Journalisti. "Ranskalaislehden jutun jakaminen käynnisti vihakampanjan, ministerin taustoista kirjoittanutta peloteltiin muilutuksella." Julkaistu 6.7.2023. Haettu 22.2.2024 <https://journalisti.fi/artikkelit/2023/07/ranskalaislehden-jutun-jakaminen-kaynnisti-vihakampanjan-ministerin-taustoista-kirjoittanutta-peloteltiin-muilutuksella/>

Journalisti. "Mediasta yritettiin tehdä "osapuoli", joka haluaa vahingoittaa hallitusta. Poliitikot syyttivät rivijournalisteja, kuten Ida Erämaata." Julkaistu 15.9.2023. Haettu 15.4.2024 <https://journalisti.fi/artikkelit/2023/09/kesalla-2023-mediasta-yritettiin-tehda-osapuoli-joka-haluaa-vahingoittaa-hallitusta-poliitikot-syyttivat-rivijournalisteja-kuten-ensimmaista-kesaa-toimittajana-tyoskennellytta-ida-eramaata/>

JSN. "Journalistin ohjeet". Julkisen sanan neuvosto. Ohjeet astuivat voimaan 1.1.2014. Haettu 5.5.2024 <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>

Kotimaisten kielten keskus. "Suvakki". Julkaistu 23.3.2017. Haettu 5.5.2024 https://www.kotus.fi/nyt/kotus-blogi/blogiarkisto/vesa_heikkinen/suvakki.23676.blog

Kotimaisten kielten keskus. "Maalittaa", Sanapöimintoja vuodelta 2019. Haettu 5.5.2024: https://www.kotus.fi/sanakirjat/kielitoimiston_sanakirja/uudet_sanat/vuoden_sanapöimintot/sanapöimintoja_2019

Reporters Without Borders. "World Press Freedom Index." Haettu 9.5.2024 <https://rsf.org/en/index>

Sisäministeriö. "Maalittaminen rapauttaa yhteiskunnan luottamusta." Haettu 5.5.2024 <https://intermin.fi/poliisiasiat/viharikollisuus/maalittaminen>

Toimittajat ilman rajoja. "Suomi enää 23. turvallisin maa toimittajille." Julkaistu 3.5.2023. Haettu 22.5.2024 <https://www.toimittajatilmanrajoja.fi/post/suomi-en%C3%A4%C3%A4-23-turvallis-maa-toimittajille>

Yle. "Analyysi: Natsihuumori on vieras käsite Ranskassa ja siksi Junnilan edellytykset edustaa Suomea näyttävät nyt surkeilta." Julkaistu 30.6.2023. Haettu 5.5.2024 <https://yle.fi/a/74-20039011>

Yle. "Yle vastaa: Epämääräiset Yle-syytökset eivät palvele asia lista mediapoliittista keskustelua." Julkaistu 9.1.2024. Haettu 5.5.2024 <https://yle.fi/aihe/a/20-10006086>